

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ—ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΙ ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΙΑΚΟΙ.

Ἐάν ἦτο δυνατόν ἡ φωνή τοῦ δικαίου νὰ κατισχύῃ τῆς φωνῆς τοῦ ἀδίκου, ὅσάκις τὸ πάθος ἐμπνέει τὴν τελευταίαν, αἱ δικαστικαὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διαφοραὶ θὰ ἐξηρτώντο ἀπλῶς ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς ἀληθείας. Ἐν τούτοις ἄνευ ὑπερβολῆς δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ εἰς δικαστικὰς ἐριδας γονιμότης τοῦ πάθους ἀπέναντι τῆς γονιμότητος τῆς ἀγνοίας ὀλίγον ἀπέχει τῆς ἀναλογίας ὡς 9:1. Μήπως οἱ ὀφειλέται ἀγνοοῦσι τὰς πρὸς τοὺς δανειστάς αὐτῶν ὑποχρεώσεις; Μήπως ἡ ἀπληρσία τῶν τελευταίων ἐνεργεῖ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν; Καὶ ὅταν ἐπιζητῇ τις τὸ ἀλλότριον κτήμα, δὲν ὑπάρχει ἄραγε ἐσωτερικὸς ἐν ἑαυτῷ ἔλεγχος; «Ὡς κακὸν, εἶπε τις, ἡ ἀγνοία τοῖς ἀνθρώποις»· καὶ ὅμως ὡς χειρίστον εἶναι τὸ μεταξὺ αὐτῶν πάθος! Αὐτὸ συνταράσσει πλειότερον τὴν κοινωνικὴν ἁρμονίαν, ἢ πάντα ὁμοῦ τὰ λοιπὰ αἷτια.

Τοιοιουτρόπως μεγάλην σημασίαν κέκτηται ὁ θεσμὸς ἐκείνος, ὅστις ἐνώπιον τῆς θύρας τοῦ δικαστηρίου ἐξαμύζει τὰ πάθη καὶ, ἀποδιώκων τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀχλὺν τῆς ψυχῆς, καθαρίζει τὴν πρὸς ταύτην ὁδὸν τοῦ δικαίου. Ἐγνοῶ ὅτι ἐάν ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι τύπος νεκρὸς, καρποὺς δὲν δύναται νὰ παράξῃ. Τὸ πᾶν λοιπὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ιδιότητος ἐκείνων, εἰς γείρας τῶν ὁποίων εἶναι ἐμπειπιστευμένη ἡ λειτουργία αὐτοῦ. Ἐάν οὗτοι εἶναι ἐβδομηκοντάδραχμοι π. χ. εἰρηνοδίκαι, τοὺς ὁποίους ὡς ξηρὸν φύλλον δένδρου κινεῖ κατ' ἀνέ-

μων τὸ συμφέρον τοῦ πρώτου ραδιούργου, μὴ ὀμιλῶμεν περὶ νομοθετικῆς σπουδαιότητος. Ἐὰν ὁμως οἱ πρῶτοι ἐπὶ περιουσία, ἐπιστήμη καὶ ἀρετῇ ἄνδρες τῆς κοινότητος ἐμπνέωνται ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας τοῦ εἰρηνοποιοῦ, μὴ ἐρευνᾶτε περὶ τοῦ βιωσίου τοῦ θεσμοῦ, διότι ἤδη οὗτος ζεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἔθνους.

Ἡ ἰδέα τῆς πρὸ τῶν δικαστικῶν ἀγῶνων μεσολαβήσεως τῆς πολιτείας κρύπτεται ἐν τῷ σκότει τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας. Οἱ τ ε σ σ α ρ ά κ ο ν τ α κ α τ ᾶ δ ῆ μ ο υ ς δ ι κ α σ τ α ῖ τῆς Ἀττικῆς, οἵτινες τὴν χώραν πᾶσαν περιήρχοντο χάριν τῆς πρώτης δικαιοσύνης τοῦ λαοῦ, καὶ οἱ δημόσιοι τῶν Ἀθηνῶν διαιτηταὶ (440 κατὰ Οὐλπιανόν, ἢ 104 κατὰ τὸ ἐπὶ Ἀντικλέους ψήφισμα), οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσιν ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις τὴν πατριάρχικὴν τῆς λύσεως τῶν διαφορῶν περίοδον, ἀποτελοῦσι σπουδαῖα ἔγνη τῆς συμβιβαστικῆς ταύτης ἐν τῇ νομίμῳ τάξει ἀποστολῆς. Τὰ ἔγνη ταῦτα διαβαίνουν ἐνωρὶς εἰς τὴν Ρώμην, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ μὲν ναὸς τῆς Ὀμονοίας παράκειται τῇ δικαστικῇ Ἀγορᾷ, ὁ δὲ Δωδεκάδελτος νόμος περὶ πολλοῦ ποιεῖται τῶν δικαζομένων τὸν συμβιβασμὸν, ἐπιδράσας μέχρι τῆς τελευταίας νομοθετικῆς τοῦ τόπου ἀναπτύξεως, καθ' ἣν ἐκ τῶν κυριωτάτων δικαστικῶν ἔργων ἐθεωρεῖτο (Νεαρά 124) καὶ ἡ πρὸς συμβιβασμὸν παρόρμησις.

Ὅταν ὁ Ἑλληνο-Ρωμαϊκὸς κόσμος κατέπεσεν ὑπὸ τὰ τραύματα, τὰ ὁποῖα, ὡς ἀπὸ κοινῆς τρόπον τινὰ συμπράξεως τῆς μεσημβρινῆς καὶ ἀρκτικῆς Ἀνατολῆς, κατῆνεγκον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ οἱ βάρβαροι τοῦ Μεσαιῶνος, ὁ χριστιανισμὸς παρέλαβε τὴν συμβιβαστικὴν πρὸ τῆς δικαιοσύνης ἰδέαν ὑπὸ τὰς θείας τοῦ Εὐαγγελίου ἐμπνεύσεις. Ἀπαντῶμεν αὐτὴν ἐν τῇ διοικητικῇ τῆς ἐκκλησίας ἐνεργείᾳ, τὴν ὁποίαν μέχρις ἡμῶν διέσωσαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς δούλης Ἑλλάδος, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἄλλων αὐτῶν καθηκόντων διετήρησαν φιλοτίμως καὶ τὸ τῆς δικαστικῆς μεταξὺ τῶν πιστῶν συμφιλίωσις. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπόψεως ταύτης, ἡ πρώτη ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ βίῳ συστηματικὴ ἐμφάνισις τοῦ πρὸ

δίκης συμβιβασμοῦ ἀπαντᾶται ἐν Ὀλλανδίᾳ. «Ὁ καλλίτερος νόμος, τὸ ἀξιολογώτερον ἅμα δὲ καὶ ὠφελιμώτερον ἔθιμον ἐξ ὧν ποτὲ εἶδον, ἔγραψεν ὁ Voltaire τῷ 1745, ὑπῆρξεν ἐν Ὀλλανδίᾳ. Ὅταν δύο ἄνθρωποι θέλωσι νὰ ἀντιδικήσωσιν, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπισκεφθῶσι κατὰ πρῶτον τοὺς συμβιβαστὰς δικαστὰς, ὀνομαζομένους εἰ ρ η ν ο π ο ι ο ῦ ς. Ἐὰν οἱ διάδικοι ἔχωσι μεθ' ἑαυτῶν δικηγόρον ἢ πληρεξούσιον, διατάσσεται ἢ ἀποχώρησις τῶν τελευταίων, ὅπως ἀφαιροῦνται τὰ ξύλα ἐκ πυρᾶς, ἢ ὁποῖα πρόκειται νὰ σβυσθῇ. Τότε οἱ εἰρηνοποιοὶ λέγουσι πρὸς τοὺς διαδίκους.—Εἴσθε πολὺ μωροὶ θέλοντες νὰ καταφάγητε τὸ ἀργύριόν σας καὶ νὰ γίνητε ἀμοιβαίως δυστυχεῖς· ἔλθετε νὰ σᾶς συμβιβάσωμεν ἀνευ τινὸς ἐξόδου.—Ἐὰν ἡ λύσσα τῆς στρεψοδικίας εἶναι πολὺ ἰσχυρὰ παρὰ τοῖς διαδίκους, παραπέμπονται οὔτοι εἰς ἐτέραν ἡμέραν, ἵνα μαλακύνῃ ὁ χρόνος τὰ συμπτώματα τῆς νόσου αὐτῶν ἢ δὲ ἀναβολὴ αὕτη ἐπαναλαμβάνεται δις καὶ τρίς. Ἄλλ' ἐὰν ἡ μανία αὐτῶν εἶναι ἀθεράπευτος, τοῖς ἐπιτρέπεται ὁ δικαστικὸς ἀγὼν, ὅπως ἀφίνονται εἰς τὴν μάχαιραν τῶν χειρουργῶν τὰ γαγγραινώδη τοῦ σώματος μέλη. Τότε ἡ δικαιοσύνη τίθησι τὴν χεῖρα αὐτῆς».

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος πρακτικὴ διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, διότι ἐπιχειροῦσι τὸν συμβιβασμὸν τῶν διαδίκων ἢ οἱ τακτικοὶ τῆς υποθέσεως αὐτῶν δικασταὶ ὡς ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ Πρωσσίᾳ, ἢ ὑπάρχει διωρισμένη ἰδιαιτέρα ἀρχή, ἣτις πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς δίκης ἐπιμελεῖται τοῦ συμβιβασμοῦ ὡς ἐν Ἑλλάδι καὶ Γαλλίᾳ. Περιττὸν νὰ σημειωθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἢ ἐπικρατοῦσα κατὰ τόπους ποικιλία ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑποκειμένας εἰς τὴν τοιαύτην ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ υποθέσεις.

Ἡ πρώτη μέθοδος λειτουργεῖ μετὰ τὴν ἔγερσιν τῆς ἀγωγῆς. Ὅταν ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου παραστάσεως τῶν διαδίκων διατάσσεται ἢ προσωπικὴ ἐμφάνισις αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ προέδρου. Ἐὰν δὲν ὑπακούσῃ ὁ διάδικος, τὸ δικαστήριον θεωρεῖ αὐτὸν ὡς ἀσυμβιβάστου χαρακτῆρος καὶ ἐπιφυλάσσεται τὴν ἐν ταῖς δικαστικαῖς δαπάναις

καὶ ἀποζημιώσεις, προσθετόν δὲ καὶ προστίμοις, βαρεῖαν καταδίκην αὐτοῦ ἀναλόγως τοῦ μὴ βασίμου τῶν ἀξιώσεων του. Ἐμφανιζομένων δὲ τῶν διαδίκων, ὁ πρόεδρος διορίζει δύο δικαστὰς, οἵτινες ὑποβάλλουσιν αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν. Τοιουτοτρόπως ἐξακριβοῦνται τὰ θέματα, ἐφ' ὧν συμφωνοῦσι καὶ ἐφ' ὧν διαφωνοῦσιν οἱ διάδικοι, προσάγονται δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀποδεικτικὰ μέσα. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω οἱ συμβιβασταὶ δικασταὶ ἐπιχειροῦσι τὴν ἐπιεικῆ συνενόησιν τῶν διαδίκων, συντάσσεται δὲ πρακτικὸν περιέχον ὅλας τὰς περιστάσεις. Ἡ προσωπικὴ αὐτῆ ἐνέργεια τῆς συμβιβαστικῆς διαδικασίας πάσχει τὴν ἐξαίρεσιν, ὅτι ὁσάκις λόγω ἀσθενείας, γήρατος ἢ ἄλλης τινὸς ἀνωτέρας ἀνάγκης καθίσταται δυσχερεστάτη ἢ προσωπικῆ ἐμφάνισις τῶν διαδίκων, ἐπιτρέπεται ἢ διὰ πληρεξουσίου παράστασις αὐτῶν ἐνώπιον τῶν συμβιβαστῶν, ἐὰν οὗτοι δὲν προτιμῶσι νὰ διορίσωσιν ἐπιτόπιον δικαστὴν εἰς ἀναπλήρωσιν των.

Ἡ ἑτέρα μέθοδος στηρίζεται ἐπὶ τῆς προεισαγωγικῆς ἐνεργείας τοῦ εἰρηνοδίκου. Ὅσαι ὑποθέσεις ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ὡς ὑπαγόμεναι εἰς τὴν συμβιβαστικὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἀπαιτεῖται, ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὸν ναὸν τῆς δικαιοσύνης, ἵνα διαβῶσι διὰ τῆς ἐξωτερικῆς θύρας τῆς εἰρηνοποιίας. Ἄλλοι δικασταὶ διὰ τὴν δίκην καὶ ἄλλοι διὰ τὴν εἰρήνην. Ἀρὰ γε ἐξασφαλίζονται ἐντεῦθεν πλείοτερον οἱ κατ' ἀμφοτέρας σκοποί; Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς πείρας, εἶναι πολὺ ἀμφίβολον τοῦτο, διότι παρ' ἡμῖν ἐκτὸς σπανίων περιστάσεων ἢ πρὸς ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου διαδικασία μετετρέπη ἔνωρις εἰς σταθμὸν τινα χρονοτριβῆς καὶ πρὸς τὸν ἐνάγοντα δυσάρεστον καὶ πρὸς τὸν ἐναγόμενον ἄκαρπον. Ἐννοῶ ὅτι ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μεγάλην ἐπιρροὴν ὁ χαρακτήρ τῶν δικαζομένων. Ἄλλ' ὑποθέτω ὅτι ἢ κυριωτέρα ἐποψις τούτου θὰ συνεδέετο σκοπιμώτερον πρὸς τὴν συμβιβαστικὴν μεσολάβησιν τῶν δικαστῶν ἀκριβῶς ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσιν εἰς χεῖρας καὶ τὴν κυρίαν ἐπὶ τοῦ ὄλου ἀπόφασιν. Τοιουτοτρόπως ἢ διαδικασία τοῦ πρὸ δίκης συμβιβασμοῦ θὰ περιεβάλλετο

ὑπὸ φωτὸς καὶ πρακτικῆς ἰσχύος ἀνωτέρων πάσης ἐκτιμῆως.

Ἐὰν τὴν ἀρχὴν ταύτην μεταφέρωμεν εἰς τὰ πορίσματα τοῦ παρ' ἡμῖν εἰρηνοδικιακοῦ ἐν γένει συμβιβασμοῦ, παρατηροῦμεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων ἐπίσημων ἀπογραφικῶν πινάκων, ὅτι οἱ εἰρηνοδίκαι τῆς Ἑλλάδος κατάρθωσαν τῷ 1856 μὲν 4721 συμβιβασμοὺς, τῷ 1857 δὲ 5139, τῷ 1858 δὲ 5334, τῷ 1871 δὲ 12384, τῷ 1872 δὲ 11390. Ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπόψεως τῆς μετὰ τὸ 1864 αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐγείρεται τὸ ζήτημα: ἐκ τῶν συμβιβασμῶν τούτων πόσοι ἀνήκουσιν εἰς δίκας ἐφ' ὧν δικάζουσιν οἱ εἰρηνοδίκαι, καὶ πόσοι εἰς δίκας ἐφ' ὧν ἀπλῶς μεσολαβοῦσιν οὗτοι ὡς συμβιβασταί; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δὲν ἀπαντῶσιν οἱ ἐπίσημοι πίνακες· ἀντ' αὐτῶν ὅμως ὀμιλεῖ ἢ ἐν τῇ νομικῇ πρακτικῇ κοινῇ συνειδησί, ἥτις πάντῃ ἀσήμαντον θεωρεῖ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐνώπιον τῶν εἰρηνοδικῶν ἀποπείρας πρὸς συμβιβασμόν. Καθ' ὅλους τοὺς λόγους τὸ σπουδαῖον τῶν κατορθωθέντων συμβιβασμῶν ἀνήκει εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν τῶν Εἰρηνοδικῶν διεξαγομένης δίκας. Ἰ Τίνος ἔνεκα νὰ μὴ εἰσαχθῇ ἢ μέθοδος αὕτη καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Πρωτοδικείων λυομένης διαφοράς; Ἐὰν φέρη καρπούς, ὡς ἀποδεικνύουσιν οἱ ἐκτεθέντες ἀριθμοί, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ εἰρηνοδίκου, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἢ ἀνωτέρα ἐνέργεια τοῦ προέδρου τῶν Πρωτοδικείων καὶ τῶν δικαστῶν αὐτοῦ θὰ στεφανωθῶσι διὰ πλείονος ἐπιτυχίας. Μήπως τὰ εἰρηνοδικιακά προηγούμενα δὲν ἀποτελοῦσι δοκιμασίαν λίαν ἐνθαρρυντικὴν;

Ἡ ὀλλανδο-Πρωσικὴ μέθοδος τῆς ὑπ' αὐτῶν τῶν τῆς ὑποθέσεως δικαστῶν ἐπιμελείας τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν διαδίκων ἀρμόζει ἐν Ἑλλάδι πολὺ περισσότερο τοῦ ὅσον ὑπέθεσαν οἱ εἰσαγαγόντες παρ' ἡμῖν τὴν εἰρηνοδικιακὴν ἀπλῶς ἀπόπειραν. Τὸ ρεῦμα τῶν νομικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἀπέβλεψαν εἰς τὴν μεταποίησιν τοῦ δικαστοῦ εἰς τυφλὴν μηχανήν, πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι ποῦ μὲν ἐπέτυχεν ὑπὲρ πολὺ, ποῦ δὲ ἐντελῶς ἠστόχησεν. Ἡ Ἑλβετικὴ (Γενεύη) νομοθεσία, μεθ'

ὄλην τὴν ἐν αὐτῇ κατάργησιν τῆς ἐξαναγκαστικῆς ἀποπειράς πρὸς συμβιβασμὸν, διετήρησεν ἐν τούτοις τὴν οὐσίαν τῆς εὐρείας ταύτης ἰδέας· διότι καὶ ἐνώπιον τῶν Πρωτοδικείων καὶ ἐνώπιον τῶν Ἐφετείων, εἴτε πρὸ τῆς συζήτησεως, εἴτε κατ' αὐτὴν, ὅσαι ὑποθέσεις κριθῶσιν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ὡς συμβιβάσιμοι, ἀνατίθενται εἰς ἓν μέλος αὐτοῦ ἵνα τὸ κατορθώσῃ. Ἐπαθεν ἐκ τῆς νομοθετικῆς ταύτης προνοίας ἡ δημοκρατικὴ δικαιοσύνη;

ΒΙΛΑΓΕΤΙΟΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Τὸ Βιλαγέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως, λαβὼν τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τῆς ὁμωνύμου πρωτεύουσος αὐτοῦ, εἶναι τὸ μεγαλύτερον τῶν Βιλαγετίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Περιλαμβάνει ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἀρχαίαν Θράκην, πλὴν τῆς χερσονήσου τῆς Κωνσταντινουπόλεως χωριζομένης διὰ γραμμῆς ἀρχομένης ἐν τῷ Εὐξείνῳ βορειότερόν τι τῆς λίμνης Δέροκων καὶ διηκούσης μέχρι τοῦ ἐν τῇ Προποντίδι Τσιεκμετζιέ.

Τὸ Βιλαγέτιον ὀρίζεται ἀρκτικῶς ὑπὸ τῆς σειρᾶς τοῦ Αἴμου, ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ κορυφῶν καὶ τῶν Πυλῶν τοῦ Τραϊανοῦ μέχρι τοῦ ἐν Εὐξείνῳ Αἰμονίου ἀκρωτηρίου (Αἴμου Ἄκρας=Ἐμινέτουρα), ἀνατολικῶς ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς χερσονήσου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νοτιανατολικῶς ὑπὸ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, μεσημβρινῶς ὑπὸ τοῦ Λίγαίου πελάγους καὶ δυτικῶς ὑπὸ γραμμῆς, ἀρχομένης δυτικώτερον τῶν Πυλῶν τοῦ Τραϊανοῦ, ἐνθα ὁ κλάδος τῆς Ῥοδόπης ἀποχωρίζεται τοῦ Αἴμου, διευθυνομένης πρῶτον μὲν βορειοδυτικῶς πρὸς τὴν βορειότεραν κορυφὴν τῆς ἀνατολικότερας σειρᾶς τῆς Ῥοδόπης (Βάνια), ἐντεῦθεν δὲ ἀκολουθούσης διὰ τῶν ἀκρωρειῶν καὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τὴν κυρίαν σειρὰν τῆς Ῥοδόπης, διευθυνομένην ἀπὸ τὸ ΒΔ πρὸς τὸ ΝΑ, καὶ ἀπὸ τῶν μέσων περιόπου

αὐτῆς καθηκούσης ἔπειτα καθέτως ἄχρι τῆς ἐν τῷ Λίγαίῳ Λιμνοθαλάσσης, Πόρτο-λαγῶ κοινῶς καλουμένης.

Ἡ ὅλη ἔκτασις τῆς χώρας ταύτης ὑπολογίζεται εἰς ἑπτακισχίλια περίπου τετραγωνικὰ μυριάμετρα. Ἐχει δὲ σχῆμα παραλληλογράμμου λεκανοπεδίου, περικλειομένου πανταχόθεν ὑπὸ ὀρέων ἤτοι πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ Αἴμου, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς Ῥοδόπης, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς σειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς Στράντζας (Σαλμυδησοῦ;) παραλλήλως τῷ Εὐξείνῳ ἐκπεμπομένης, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Τεκίρ Δάγ (Προποντικῶν;) σχηματιζόντων καὶ τὴν Θρακικὴν χερσόνησον. Διαρρέεται δὲ ἡ χώρα καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ διαγώνιον αὐτῆς μῆκος ὑπὸ τοῦ Ἐβρου, ἐκπηγάζοντος μὲν ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ῥοδόπης, προσδεχομένου δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ Αἴμου τὸν Ζόναιρη (Ζούντζια), ἀπὸ δὲ τῆς Ῥοδόπης τὸν Ἄρδαν ἢ Ἀρτίακον, καὶ ἀπὸ τῆς Στράντζας τὸν Ἐργίνον ἢ Ἀγριάνα (Ἐργκενέ) καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸ Λίγαϊον παρὰ τὸν Αἰνητικὸν κόλπον.

Ἐν γένει τὸ Βιλαγέτιον τοῦτο τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀποκλίνον ἡρέμα πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ διακυματιζόμενον, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ χθαμαλῶν βουνῶν καὶ λόφων καταφύτων, ἀρδευόμενον δὲ ὑπὸ τῶν προειρημένων ποταμῶν καὶ τῶν πολυπληθῶν παραποταμιῶν του, εἶναι προσφουέστατον εἰς πᾶν εἶδος γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας καὶ εὐφωρότατον.

Διοικητικὴ διαίρεσις. — Τὸ Βιλαγέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως διαιρεῖται εἰς πέντε διοικήσεις (Σατζιάκ ἢ Μουτασαφερλίκ) ἤτοι τὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐνθα ἐδρεύει ὁ Βαλῆς (γενικὸς διοικητής) καὶ τὰς τῆς Φιλιππουπόλεως, Συλλέμνου, Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως, εἰς τὰς ὁμωνύμους πόλεις τῶν ὁποίων ἐδρεύει ἀνά εἷς Μουτασερίφης, ἤτοι διοικητής.

Ἐκάστη τῶν διοικήσεων τούτων ὑποδιαιρεῖται εἰς ὑποδιοικήσεις, ἢ ἐπαρχίας (Καζά ἢ Καϊμακαμλίκ), ἐκάστης τῶν ὁποίων προίσταται εἰς ὑποδιοικητής (Καϊμακάμ). Τινὲς πάλιν τῶν ἐπαρχιῶν ὑποδιαιροῦνται εἰς Περιοχὰς (ἀθροίσματα

χωρίων), αἵτινες εἴτε δαικοῦνται ὑπὸ ὑποδεστέρου διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, Μουδῆρη καλουμένου καὶ ἐδρεύοντος ἐν τῇ κυριωτέρᾳ ἢ κεντρικωτέρᾳ κώμῃ, ὅτε αἱ περιοχαὶ ὀνομάζονται Μουδερλίκια, εἴτε ἐξαρτῶνται καὶ διοικοῦνται ἀμέσως ἐκ τῆς ἐπαρχίας καὶ ὀνομάζονται Ναχαγιέδες ἢ Ναχιέδες, τούτεστι Προσαυξήματα.

Τὸ Βιλαγέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεως συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲν μετὰ τοῦ Βιλαγέτιου τοῦ Δουνάβεως, καὶ πρὸς δυσμὰς μετὰ τῶν Βιλαγέτιων Θεσσαλονίκης καὶ Πρισρένης.

Πληθυσμός.—Κατὰ τὴν πρὸ ὀκτώ περίπου ἐτῶν γενομένην ἀπογραφὴν καὶ τὰς γενομένας ἀκολούθως μερικὰς ἐπαναλήψεις αὐτῆς, ὀπληθυσμὸς τῶν ἀρρένων τοῦ Βιλαγέτιου, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν μέχρις ἐνὸς ἔτους ἡλικίας βρεφῶν, ἀνέρχεται εἰς 652 675 ψυχάς. Ἐὰν εἰς ταύτας προστεθῶσι ἰσάριθμοι ψυχαὶ θηλέων καὶ περὶ τὰς 30—35 χιλιάδας ξένων ὑπηκόων καὶ κινήτου πληθυσμοῦ ὁ ὅλικός ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τοῦ Βιλαγέτιου συμποσοῦνται εἰς 1340000 περίπου ψυχῶν. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος ἐπὶ χώρας τοσοῦτον εὐρείας καὶ εὐφόρου εἶναι προφανῶς δυσανάλογος, ἀλλ' οὐδόλως καὶ ἀπίθανος, ὅταν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅτι πολλῶν ὠρῶν ἐκτάσεις ἀπαντῶνται ἐν αὐτῇ τελείως ἀκατοίκοιτοι, καὶ ὅτι ὁ καθ' οἷανδήποτε διεύθυνσιν διερχόμενος τὴν χώραν ἀπαντᾷ συνεχῶς κοιμητήρια ἐγκαταλελειμένα, καὶ ἐρείπια χωρίων μηκέτι ὑπαρχόντων, ὡς πένθιμα μαρτύρια ἐκλιπόντος πληθυσμοῦ. Ἐν τούτοις φρονοῦσι τινες, ὅτι ὁ κατὰ τὴν προῤῥηθεῖσαν ἀπογραφὴν πληθυσμὸς ὑπολείπεται κατὰ πολὺ τοῦ πραγματικοῦ, τὸν ὅποιον ἀναβιβάζουσιν εἰς δύο περίπου ἑκατομμύρια ψυχῶν, προβάλλοντες πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης των α) τὴν ἀνακρίθειαν μεθ' ἧς ἐνηργήθη ἡ ἀπογραφὴ, β) τὸ πιθανότατον περιστατικὸν ὅτι αἱ διαφοροὶ κοινότητες ἀπέκρυψαν τὸν πραγματικὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν αὐτῶν, αἱ μὲν Ὀθωμανικαὶ διὰ τὴν στρατολογίαν, αἱ δὲ μὴ Ὀθωμανικαὶ διὰ τὸν στρατιωτικὸν φόρον, γ) ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῶν θηλέων εἶναι καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀνώτερος τοῦ τῶν ἀρρένων, καὶ τέλος δ) ὅτι αἱ μέχρις ἐνὸς ἔ-

τους, πιθανώτατον δὲ καὶ οἱ μέχρι δύο καὶ τριῶν ἐτῶν παῖδες δὲν συμπεριελήφθησαν ἐν τῇ ἀπογραφῇ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ Βιλαγέτιου, ἐπομένως καὶ τῶν οἰκογενειῶν, κατὰ τὴν γενομένην ἀπογραφὴν, ἀνέρχεται εἰς τὸ ποσοῦν τῶν 222,347, ἐὰν ὑπολογίσωμεν ἀνὰ ἐν τοῦλάχιστον βρέφος, μὴ ἀπογραφὴν ἐν ἐκάστη οἰκογενείᾳ, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων αὐξάνει καὶ διὰ μόνης τῆς προσθήκης ταύτης κατὰ διακοσίας περίπου χιλιάδας ψυχῶν.

Ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν μόνον τῶν ἐκ τῆς ἐπισήμου ἀπογραφῆς ἀριθμὸν τῶν ἀρρένων κατοίκων τοῦ Βιλαγέτιου τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀπέναντι 235 586 Μωαμεθανῶν ὑπολογίζονται εἰς 404 148 οἱ μὴ τοιοῦτοι. Ἡ ἀναλογία τῶν πρώτων πρὸς τοὺς δευτέρους εἶναι σχεδὸν εἰς 1:2. Ὁ Μωαμεθανικὸς πληθυσμὸς κατοικεῖ πρὸ πάντων τὰς πόλεις, τὰς ἀκρωρείας καὶ ὑπωρείας τῶν ὀρέων. Εἰς μὲν τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας συνήθως ἀναμιξ μετὰ τῶν μὴ Μωαμεθανῶν, ἰδίως τῶν Χριστιανῶν, εἰς δὲ τὰς ἀκρωρείας καὶ ὑπωρείας συνήθως εἰς χωριστὰ χωρία ἢ μαχαλάδες (συνοικισμούς). Ἐκ τῶν Μωαμεθανῶν τούτων οἱ οἰκοῦντες τὰς ὑπωρείας τοῦ Αἴμου καὶ τὴν Ῥοδόπην, ἰδίως δὲ τὴν ἐπαρχίαν Ἀλῆ Τζελεπῆ καὶ Σουλτὰν Γερῆ, εἶνε ἰθαγενεῖς πάσης φυλῆς μετὰ τὴν κατάκτησιν ἀσπασθέντες τὸν Μωαμεθανισμόν. Εἰς τὸν Μωαμεθανικὸν πληθυσμὸν καταλεκτέον προσέτι εἰκοσακισχιλίους περίπου Τατάρους καὶ Κιρκασίους μετανάστας, διεσκορπισμένους εἰς πλείστα χωρία τοῦ Βιλαγέτιου, ἰδίως δὲ εἰς τὰς διοικήσεις Σουλλίμνου καὶ Ῥαιδεστοῦ. Ἐκ τούτων δὲ οἱ Τάταροι, εἴτε εἰς τοὺς ἀγροὺς εἴτε ἐν ταῖς πόλεσι βιοῦντες, εἰσὶ γεωργικοὶ, βιομηχανικοὶ καὶ φιλόπονοι, οἱ δὲ Κιρκάσιοι, ζῶντες ἄχρι τοῦδε συνωκισμένοι εἰς χωρία ἴδια καὶ ἔνεκα τῶν νομαδικῶν καὶ ληστρικῶν αὐτῶν ἔξεων, ἦσαν ἢ ἀληθῆς μάλιστα τῶν περίεξ χριστιανικῶν χωρίων· ἀλλ' ἐσχάτως ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις, καταναγκάσασα τοὺς κυρίους νὰ χειραφετήσωσι τοὺς ἑαυτοὺς δούλους ἐπὶ ἀποζημιώσει, διεμοίρασε τὰς οἰκογενείας εἰς διάφορα χωρία, ἐλπίζουσα ὅτι διὰ τοῦ μέτρου τούτου θέλει συνειθίσει αὐτοὺς

εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τάξιν, καὶ θέλει τοὺς συγχωνεύσει ἐν-
τὸς τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ.

Ἡ κατὰ φυλάς διαίρεσις τοῦ μὴ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ ἀπαιτεῖ πλείονα μελέτην. Σημειωτέον ὅτι τὸν μὴ Μουσουλμανικὸν πληθυσμὸν ἀποτελοῦσι κυρίως, καὶ σχεδὸν ἐξ ἡμισείας, αἱ δύο δυστυχῶς ἀνταγωνιζόμεναι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ φυλαί, ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Βουλγαροσλαβικὴ. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνας, κατὰ τι πολυπληθέστεροι τῶν Βουλγάρων, κατέχουσι τὸ μεσημβρινοανατολικὸν τμήμα τοῦ Βιλαγετίου, ἰδίως δὲ τὴν Ἀδριανούπολιν, τὰς ἐπαρχίας Διδυμοτοίχου, Φερρῶν, ἐν μέρει τὰς τῶν 40 Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Βαθα-ἔσκι ἐκ τῆς διοικήσεως Ἀνδριανουπόλεως, καὶ τὰς διοικήσεις Καλλιπόλεως καὶ Ῥαιδεστοῦ, πυκνότεροι μὲν πρὸς τὰς παραλίαις, ἀραιότεροι δὲ πρὸς τὰ μεσόγεια. Οἱ δὲ Βουλγαροσλάβοι τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τοῦ Βιλαγετίου, ἰδίως δὲ τὴν Φιλιππούπολιν, πυκνότεροι μὲν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Ῥοδόπης, ἀραιότεροι δὲ εἰς τὰς πεδιάδας καὶ ὀλίγοι εἰς τὰς παραλίαις. Αἱ διοικήσεις Φιλιππουπόλεως καὶ Συλλίμνου, πλὴν τῶν ἐν Εὐξείνῳ παραλίῳ πόλεων, κατοικοῦνται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Βουλγάρων. Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ὁ μὴ Μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖται προσέτι, 1) ἐκ τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδων Ἑβραίων, 2) ἐξ 25 περίπου χιλιάδων Ἀρμενίων, συνοικούντων μετὰ τῶν Τούρκων καὶ Χριστιανῶν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς κυριωτέραις κωμοπόλεσιν, 3) ἐκ τοῦ παρασίτου, οὕτως εἰπεῖν, πληθυσμοῦ τῶν Γύφτων ἢ Ἀθιγγάνων, ὑπολογιζομένων εἰς 16 περίπου χιλιάδας καὶ βιούντων νομαδικῶς σχεδὸν πανταχοῦ τοῦ Βιλαγετίου.

Ἄξια δὲ ἰδιαιτέρας μνείας ἡγοῦμαι τὰ ἐξῆς· πρῶτον μὲν ὅτι καὶ ἐν μέσῃ τῇ Θράκῃ ἀπαντῶνται δέκα περίπου ἀξιόλογα χωρία λαλοῦντα τὴν Ἀλβανικὴν· δεύτερον, ὅτι ἐν τισὶ χωρίοις, ὡς τὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἄρδας κείμενα Γιαλιὰ, Μπεκτέζιδες, Μπάρη, Οὐροῦμκιοῖ (= ῥωμηροχωρι) κλπ, καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χάφσας χωρία Πέτρα καὶ καὶ Σκόπελος, λαλεῖται ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα κατ' ἰδιάζον-

τά τινα τύπον, διαφυλάττουσα πολλὰς ἀρχαίας λέξεις καὶ φράσεις καὶ τινα προσωδίαν, πολὺ δὲ καθαρωτέρα τῆς γλώσσης ἢ λαλοῦσιν οἱ κάτοικοι τῶν ἐντεῦθεν τῆς Ἄρδας Ἑλληνικῶν χωρίων, διεφθαρμένης ἐκ τῆς ἀναμίξεως πλείστων Τουρκικῶν λέξεων. Ἡ γλωσσικὴ αὕτη διαφορὰ, ἐὰν συνιστᾷ ἰδίωμα γλωσσικόν, χρήζει ἐπιτοπίου μελέτης πρὶν ἢ τελείως διαφθαρῆ καὶ ἐξαφανισθῆ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἄλλων ἐπικρατουσῶν γλωσσῶν, ἤτοι τῆς Τουρκικῆς καὶ τῆς Βουλγαρικῆς. Τρίτον ὅτι καὶ ἐν Θράκῃ ὡς καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαντῶνται χωρία Ἑλληνικὰ καὶ Χριστιανικὰ, ἀπομαθόντα τελείως τὸν Ἑλληνικὴν, καὶ λαλοῦντα ὡς οἰκιακὴν γλῶσσαν τὴν Τουρκικὴν.

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία.— Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργικὸς. Μεθ' ὅλην δὲ τὴν ἀραιότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀτέλειαν τῶν ἐν χρήσει γεωργικῶν ἐργαλείων, ἡ γεωργικὴ παραγωγή τῆς χώρας εἶναι ἀξία λόγου, καὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς ποικίλα. Ἐξέχουσι δὲ μετὰ αὐτῶν οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ τούτων πάλιν, ὡς ἀρίστης ποιότητος, οἱ σκληροὶ σῖτοι. Ἡ ὅλη παραγωγή τῶν κυριωτέρων εἰδῶν τῶν δημητριακῶν καρπῶν ὑπελογίζετο κατὰ τὸ 1873 ὡς ἐξῆς :

Σίτων σκληρῶν καὶ ἀπαλῶν κοιλά Κ]πόλεως	25,480,000
Κριθῆς	7,000,000
Σικαλεως (κακὴ)	1,500,000
Καλαμποκίων (κακὴ)	2,000,000
Βρώμης καὶ Καπλουτζιάς	1,000,000
Ῥόβης καὶ Λαθήρων	400,000
Σησαμίων (καλά)	200,000
Λινοσπόρου	40,000
Κέχρου, καναρόσπορου κλπ.	20,000
Ὀσπρίων παντὸς εἶδους	400,000
Ὀρουζίου Φιλιππουπόλεως, » τῶν 10 ὀκάδων	400,000
Γλυκανίσου (κακὴ)	ὀκάδες 150,000
Κιμίνου, μαυροκουκίου κλπ.	» 2,000
Βάμβακος	» 600,000

Κανάβιος	οκάδες	30,000
Λιναρίου	»	140,000
Όπιου άκαθαρίστου	»	190,000
Καπνών	»	1,400,000

Τήν γεωργικὴν παραγωγὴν τοῦ τόπου παρακωλύουσιν ἐ-
παισθῶς, 1) αἱ πικνὸς εἶδους προσωπικαὶ ἐργασίαι, εἰς ἃς
υποβάλλεται ἰδίως ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς, ὑποχρεούμενος νὰ
ἐργάζεται μετὰ τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων του πολ-
λὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους, καὶ μάλιστα τὰς ἐπικαιρωτέρας διὰ
τὴν σπορὰν ἢ τὴν συγκομιδὴν, εἰς στρῶσιν ἀμαξητῶν ὁδῶν,
καὶ 2) αἱ στρατιωτικαὶ ἀσκήσεις, εἰς ἃς υποβάλλονται οἱ Ὀ-
θωμανοὶ ἕνα μῆνα τοῦ ἔτους, ἐπὶ ἕξ μὲν ἔτη ὑπηρετοῦντες ἐν
τῇ ἐφεδρείᾳ, ἐπὶ ὀκτῶ δὲ ἔτη οἱ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐφεδρείας ἀ-
φασίν των μεταβαίνοντες εἰς τὴν πολιτοφυλακίαν (Μουσταχ-
φύζ), διότι αἱ ἀσκήσεις αὗται ὑποχρεοῦσιν αὐτοὺς νὰ καταλεί-
πωσιν ἐν οὐ δέοντι τὰς γεωργικὰς τῶν ἐνασχολήσεις, καὶ νὰ
μεταβαίνωσιν εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν διοικήσεων ἐπὶ τούτῳ.
Εἰς τὰ κωλύματα ταῦτα καταλεκτέον καὶ τὰς ἀδικαιολογή-
τους ἡμεραργίας τῶν χωρικῶν ἐνώπιον τῶν διοικητικῶν
ἢ δικαστικῶν ἀρχῶν τῶν πρωτευουσῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἐνε-
κα τοῦ πλημμελοῦς ὀργανισμοῦ καὶ τῆς βραδείας κινήσεως
τῆς τε διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς μηχανῆς.

*Ενεκα τῆς φυσικῆς διαρθρώσεως τῆς ἡ χώρα εἶναι ἐπί-
σης πλουσία εἰς νομάς καὶ βοσκήματα. Κατὰ τινὰ στατι-
στικὴν ἐκ τοῦ διοικητηρίου εἰλημμένην ἐν ὄλῳ τῷ Βιλαγετίῳ
ὑπάρχουσι περίπου :

Βόες	170,000	}	515,000
Ἄγελάδες	265,000		
Μόσχαι	80,000		
Βούβαλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι			55,000
Ἴπποι ἐπιθήτορες	5,000	}	78,500
Φορβάδες	38,000		
Πῶλοι	17,000		
Ἴπποι	18,500		
ὄνοι καὶ ἡμίονοι			50,000
Χοῖροι			75,000

Κάμηλοι		6,000
Πρόβατα	4,300,000 ἢ 3,500,000	
Αἴγες		1,500,000

Ἐκ τῆς ἀφθονίας ταύτης τῶν ζώων, πλὴν τοῦ κρέατος
ὄπερ ἐχορήγησεν αὐτὴ εἰς διατροφήν τῶν κατοίκων, ἐξήχθη-
σαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἰδίως καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῆς
Τουρκίας ζῶα ἀξίας ὀκτῶ περίπου ἑκατομμυρίων γροσίων,
παρήχθησαν δὲ κατὰ τὸ 1873 :

α. Ἐρία, 1600000 περίπου οκάδων
200000 » » αἰγότριχες.

Ἐκ τῶν ἐρίων, ἅτινα διακρίνονται διὰ τὴν καλὴν αὐτῶν
ποιότητα, πλεόν τοῦ ἡμίσεως ἐξάγονται εἰς τὴν Εὐρώ-
πην, τὸ δὲ ὑπόλοιπον καταναλίσκεται ἐπιτοπίως εἰς κατα-
σκευὴν διαφόρων ὑφασμάτων ἐγχωρίου χρήσεως καὶ κατα-
ναλώσεως, οἷον ἀμπάδων, τσοχῶν, σαγιακίων, χαλίων, σκε-
πασμάτων, περιποδίων, σακίων, τσολίων καὶ γαϊτανίων.

β) Τυρός, διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν ὀκ. 500,000
εἰς κασκαβάλια δι' ἐξαγωγὴν » 500,000

γ) Βούτυρον, ἱκανὸν οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατα-
νάλωσιν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐξαγωγὴν.

δ) Ἀλείμματα διὰ τὴν ἐπιτόπιον σαπωνοποιίαν καὶ κα-
τανάλωσιν.

ε) Δέρματα παντοῖα περὶ τὸ ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον,
διὰ τε τὴν ἐγχώριον κατεργασίαν καὶ κατατάλωσιν, καὶ δι'
ἐξαγωγὴν ἀκατεργάστων καὶ κατεργασμένων δερμάτων:

Βουβάλων καὶ βοῶν	10,000	}	1,590,000
Ἄρνιων	700,000		
Ἐριφίων	180,000		
Προβάτων	500,000	}	
Αἰγῶν	200,000		

Μωροφυτεία.—Ἡ μωροφυτεία, ἐπομένως δὲ ἡ με-
ταξοσκώληχοτροφία, εἰσὶν ἀρκούντως διαδεδομένοι καὶ ἀνε-
πτυγμένοι ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως· ἀλλὰ πλείοτερον
τοῦ Ὀθωμανικοῦ καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ καταγίνεται καὶ ἐπι-
δίδεται εἰς αὐτὰς ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς.

Ἡ ὄλη παραγωγὴ τῶν κουκουλίων τοῦ νομοῦ κατὰ τὸ

έτος 1873 υπολογίζεται εις 420 000 οκάδων νωπών, εξ ὧν τὸ ἥμισυ περίπου ἐξήχθη εἰς τὴν Εὐρώπην εἰς κουκούλια, τὸ 1/4 ἐξάγεται κατειργασμένον εἰς μέταξαν ἐκ τῶν ἐνταῦθα τριῶν ἀξιολόγων μεταξουργείων, τὸ 7,000 οκάδ. δὲ ἕτερον 1/4 μεταποιηθὲν εἰς μέταξαν διὰ 4,500 » τῶν ἀτελῶν ἐγχωρίων μηχανῶν ἐχρησί- 11,500 » μωσεν εἰς κατασκευὴν ὑφασμάτων, γαϊτανίων καὶ μπιρσιμίων πρὸς ἐπιτόπιον κατανάλωσιν.

Ἡ κουκουλοτροφία οὐ μόνον πλειότερον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶναι διαδεδομένη, ἀλλὰ καὶ πλειότερον εὐδοκιμεῖ, κατὰ τε τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα. Ἄλλοτε μόνη ἡ ἐπαρχία Ἀδριανουπόλεως παρήγεν ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον οκάδων νωπῶν κουκουλιῶν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς νόσου οὐ μόνον ἡ παραγωγή περιωρίσθη ἐπαισθητῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότης διεφθάρη. Ἐκτοτε δὲ παρημελήθη ἡ μωροφυτεία, ἥτις ὅμως ἔνεκα τῆς προϊούσης βελτιώσεως, ἥτις παρατηρεῖται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν κουκουλιῶν, τοῦ τε ἐγχωρίου καὶ τοῦ Ἰαπωνικοῦ μεταξοσπόρου, ἤρξατο καὶ αὐθις νὰ γίνεται ἐπιμελεστέρα.

Ἄμπελοφυτεία καὶ Οἶνοποιεῖα.— Ἡ ὄλη ἑκτασίς τῶν ἐν τῷ νομῷ Ἀδριανουπόλεως ἀμπέλων εἰς στρέμματα εἶναι δυσεξακρίβωτος. Ἡ ὄλη παραγωγή τῶν ἀμπέλων εἰς σταφυλὰς υπολογίζεται εἰς 55 ἑκατομμύρια οκάδων, μεταποιημένων κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς οἶνον καὶ οἶνοπνεύματα ἐπαρκοῦντα οὐ μόνον εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἐν τῷ νομῷ κατανάλωσιν ἀλλὰ καὶ δι' ἐξαγωγὴν, καὶ προσέτι εἰς πετιμέζια καὶ ἄλλα εἶδη ἐκ γλεύκους κατασκευαζόμενα διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν. Ἡ κωμόπολις τῶν 40 Ἐκκλησιῶν διακρίνεται διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν οἴνων, τοὺς ὁποίους παράγει, ἐξ ὧν ἰκανὴν ποσότητα ἀποστέλλει εἰς Κ)πολιν. Ἄλλοτε ἡ κωμόπολις αὕτη ἀπέστειλεν τοὺς οἶνους τῆς καὶ μέχρις Ὀδησσοῦ, διὰ τῶν λιμένων τοῦ Εὐξείνου, ἀλλ' οἱ οἶνοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιεπελάγου παρηγκώνισαν αὐτούς.

Τὰ χωρία Ζαλοῦφι καὶ Ἀσλάχα τῆς ἐπαρχίας Οὐζοῦν

Κιουπρού, διακρίνονται διὰ τὴν παραγωγὴν ἀφθόνων καὶ ἀρστης ποιότητος οἴνων, ὧν τινες μάλιστα, διατηρούμενοι ἐπιτοπίως καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀριθμοῦσιν ἡλικίαν 20—40 ἐτῶν.

Ἰδιάζον καὶ πλούσιον προῖον τοῦ νομοῦ τούτου εἶναι τὸ ροδέλιον τῶν ἐπαρχιῶν Καζανλικίου καὶ Ἐσκι Ζααρά, οὔτινος ἡ ἔτησία παραγωγή ἀνερχομένη εἰς 450—600 μισκάλια (τὸ μισκάλιον 1 1/2 δραμ. τιμώμενον πρὸς 4 περίπου δραχμάς) ἀποφέρει ἔτησίως περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια· ἐξάγεται δὲ ἅπαν ἐν μέρει καθαρὸν καὶ ἐν μέρει νενοθευμένον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδίως δὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν.

Δάση. Ἡ Ῥοδόπη, αἱ μεσημβριναὶ κλιτύες τοῦ Αἴμου, ἡ σειρά τῆς Στράντζας, ἡ ἀπὸ τῆς Συλλίμνου κατερχομένη καὶ περιζωνούσα τὰς ἐπαρχίας 40 Ἐκκλησιῶν, Βουνάρ, Χισάρ, Μηδείης, Σεραίου καὶ Βιζύης, καθηκίαι μέχρι τῶν παραλιῶν τοῦ Εὐξείνου, καὶ τὸ Τεκέριον (Τεκέρ-Δάγ) διασχίζον τὴν χερσόνησον τῆς Αἴνου καὶ μετὰ τῆς Ῥοδόπης μονοουχί ἐνούμενον, φυσικῶ τῷ λόγῳ περιέχουσι ὠραῖα καὶ ἐκτεταμένα δάση, παρέχοντα ἀφθονον καύσιμον ὕλην καὶ ξηλείαν παντοίαν. Τὰ κυριώτερα τῶν δασῶν τοῦ Βιλαγετίου εἶναι τὰ ἐξῆς :

1) Τὸ ἐν τοῖς Ναχαγιάδες Τσόκιας καὶ Μοναστηρίου τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπεκτεινόμενον μέγα δάσος ἐκ δρυῶν τὸ πλεῖστον, ἔχει περίμετρον 16 ὠρῶν περίπου· τὸ δάσος τοῦτο μετ' ἄλλων ἀγρῶν, λειμώνων κλπ. ἀνήκει εἰς τὰ ἐν Ἀδριανουπόλει ἀρχαῖα Σουλτανικὰ ἀνάκτορα.

2) Τὸ πλησίον τῶν 40 Ἐκκλησιῶν κείμενον δάσος, ἐκ δρυῶν τὸ πλεῖστον, ἔχον μῆκος 2 ὠρῶν καὶ πλάτος 1 1/2.

3) Τὸ πλησίον τῆς Τσουρλοῦς δάσος ἐκ δρυῶν καὶ μηλεῶν, ἐντὸς τοῦ οἴου ὑπάρχουσι τριάκοντα χειμερινὰ βοσκαί, ἐπαρκοῦσαι εἰς διατροφήν 70 χιλ. προβάτων, ἐνδαιτωμένων ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ προωρισμένων διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ.

4) Τὸ εἰς Ἀψαλα ὁμοιον δάσος, ἐν ᾧ ἐνδιδαιτῶνται πρόβατα τῆς αὐτῆς κατηγορίας.

5) Τὰ περὶ τὴν Αἶνον δάση τοῦ Τεκίρ-Δάγ, ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ ὑπουργείου τοῦ πυροβολικοῦ, ἐν οἷς διαιτᾶται μέγας ἡριθμὸς ἵππων καὶ φορβάδων διὰ τὸ Τουρκικὸν πυροβολικόν.

6) Ἡ Στράντζα καλύπτεται τὸ πλεῖστον ὑπὸ δασῶν, ἐκ παντοίων δένδρων, ὅθεν ἐξαγεται ἢ διὰ τὸ ἐν Κων]πόλει ἐργοστάσιον τοῦ πυροβολικοῦ χρήσιμος ξυλεία, ὡς καὶ ἢ πρὸς κατασκευὴν ἀμαξῶν καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων παντὸς εἶδους.

7) Ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ τοῦ Ἀλῆ Τσελεπῆ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως καλύπτεται ἐπίσης ὑπὸ δασῶν ἐκ πεύκης, φυγοῦ, φυλίας καὶ προσέτι καρυῶν καὶ λεπτοκαρυῶν ἐπὶ ἐκτάσεως 18—20 ὥρων μήκους καὶ πλάτους.

8) Αἱ Ἀντηρίδες τῆς Ῥοδόπης, περιζωνύουσαι τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Τατάρ-Παζαρτζικίου, καλύπτονται ἐπὶ ἐκτάσεως 20 ὥρων μήκους καὶ 10 πλάτους, ὑπὸ δάσους παντοῖα δένδρα περιέχοντος.

Ἐκ τῶν δασῶν τούτων, πλὴν τῆς ῤητίνης καὶ τῆς ἀφθόνου καυσίμου ὕλης, ἣν παρέχουσι πρὸς ὑπεραρκῆ ἐπιτόπιον κατανάλωσιν ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἐξαγωγὴν, ἐξάγεται ἔτησίως παντοῖα ξυλεία οἰκοδομήσιμος, ἀξίας 56 περίπου ἑκατομ. γροσίων, καὶ πολλαὶ χιλιάδες δοκῶν διὰ τοὺς σιδηροδρόμους. Αἱ βάλανοι, ἀφθονοὶ εἰς πάντα τὰ δάση ταῦτα, συλλέγονται μόνον ἐκ τῶν δασῶν τῆς ἐπαρχίας Αἶνου καὶ Φερρῶν, περὶ τὰς 25 χιλιάδας στατήρων, διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς διὰ θαλάσσης ἐξαγωγῆς, παραμελοῦνται δ' ἀλλαχοῦ.

Τὴν δασικὴν χρῆσιν ἐρρύθμισεν ὁ περὶ δασῶν κανονισμὸς τοῦ 1869, διαιρέσας τὰ δάση εἰς δημόσια, βακουφικά, μπαλταλίκια (ἤτοι ἀνήκοντα εἰς κώμας) καὶ εἰς ἰδιωτικά. Δυνάμει τοῦ νόμου τούτου πολλὰ ἰδιωτικά καὶ κοινοτικά δάση ἐδημεύθησαν καὶ ἐνοικιάζονται διὰ λ]σμόν τοῦ δημοσίου. Ἐν γένει τὰ δάση τοῦ Βιλαγετίου, πλὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ τῶν χρησιμευόντων εἰς τὰς

ἰδιαιτέρας δημοσίας ἀνάγκας, τῶν κοινοτικῶν καὶ τῶν ἰδιωτικῶν, ἐνοικιάζονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Ἰδίως τὰ δάση τῆς Ῥοδόπης παρεχωρήθησαν πρὸς τὸν βαρῶνα Χίρς διὰ 33 ἔτη ἀντὶ 200 χιλ. φράγ. ἔτησίως.

Πλὴν τῶν δασῶν τούτων αὐτοφυῆ δάση καρυῶν, λεπτοκαρυῶν καὶ δαμασκηνῶν καλύπτουσι πανταχοῦ τὸ ἔδαφος, μάλιστα κατὰ τὰς ἐπαρχίας Γιουμουλτζίνας, καὶ Ἀλῆ Τσελεπῆ, παράγοντα ἔτησίως κάρυα μὲν περὶ τὰ κοιλὰ 240000 μεταποιούμενα τὸ πλεῖστον εἰς ἔλαιον, δαμάσκηνα δὲ ξηρὰ 300000 περίπου ὄκ.

Λίμναι καὶ ποταμοί.—Ἐνεκα τοῦ φυσικοῦ σχηματισμοῦ τῆς χώρας, περιφρασσομένης πανταχοθεν ὑπὸ ὕψηλῶν ὄρέων, διακοπτομένης ὑπὸ συνεχῶν χθαμαλῶν βουνῶν, λόφων καὶ ἀνωμαλιῶν, κεκλημμένης δὲ πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ἢ Θρακικὴ πεδιάς δὲν περιέχει λίμνας, διότι τὰ ὕδατα κατερχόμενα διὰ τῶν τεσσάρων Θρακικῶν ποταμῶν καὶ τῶν πολυαρίθμων παραποταμίων αὐτῶν, ἐκρῆνται διὰ τοῦ Ἐβρου εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἐκ τῶν ποταμῶν μόνος ὁ Ἐβρος εἶναι πλευστός, καὶ εἰς μεγαλείτερα μὲν πλοῖα μέχρις Ἀδριανουπόλεως, εἰς μικρότερα δὲ καὶ μέχρι Φιλιππουπόλεως· οἱ δὲ ἄλλοι ποταμοὶ εἶναι πλευστοὶ μόνον διὰ σχεδιῶν ἢ σαλίων, δι' ὧν μεταβιβάζονται ξυλεία καὶ δημητριακοὶ καρποὶ, ἀλλὰ τὴν κυκλοφορίαν τῶν φορτηγῶν πλοιαρίων καὶ σχεδιῶν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ἐβρῷ, παρακωλύουσι κατὰ τὸ θέρος τὰ διαφράγματα, ἅτινα οἰδιοκτῆται παροχθίων τῶν μύλων κατασκευάζουσι πρὸς συρροὴν τῶν ὑδάτων εἰς τοὺς μύλους αὐτῶν. Ἄλλοτε εἶχε συστηθῆ ἑταιρία ποταμοπλοικῆ τῶν Θρακικῶν ποταμῶν, σκοποῦσα νὰ ἐνεργῆ διὰ μικρῶν ἀτμοπλοίων τὴν ποταμοπλοίαν τοῦ Ἐβρου· ἀλλ' ἔνεκα τῶν ἀνωτέρω διαφραγμάτων, ἅτινα ἢ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις δὲν κατώρθωσε νὰ ἀφαιρέσῃ, ἢ ἑταιρία ἐκείνη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐργασθῇ. Ἐξ ἐκάστης τῶν πολυπληθῶν σχεδιῶν (5—10 χιλ. ἔτησίως), αἵτινες διαπλέουσι τὸν Ἐβρον, ἢ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις εἰσπράττει τέλη διαπόρια 45 γρόσια ἄχρις Ἀδριανουπόλεως, καὶ 45 ἄχρις Αἶνου.

Ἄλικαί.—Αἰσπουδαιότεραι ἀλικαί τοῦ Νομοῦ Ἀδριανουπόλεως εἰσὶν αἱ τῆς Ἀγγιάλου, Αἴνου, Καβάκ, καὶ Μαυσελέμ, αἵτινες, διὰ τὸ ὑφιστάμενον μονοπώλιον τοῦ ἄλατος, ἀποφέρουσιν ἔτησίως εἰς τὸ δημόσιον πρόσδοτον ἕξ περίπου ἑκατομ. γρ. ἢ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατ. δραχμῶν.

Μεταλλεῖα.—Αἱ ἔρευναί εἰς ἃς μάλιστα ἐσχάτως, κατ' ἀπομιμησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι, ἐπεδόθησαν καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ τούτου, καθ' ἀπάσας τὰς διευθύνσεις, ἐπεβεβαίωσαν ὅτι ἡ Θράκη εἶναι πλουσία εἰς μεταλλεῖα παντὸς εἶδους, οἷον, ἀργύρου, μολύβδου, σιδήρου, χρυσοῦ κλπ. ὧν ὅμως ἡ μετάλλευσις θεωρεῖται ἀσύμφορος. Διὰ τοῦτο ἀρκοῦμαι, σημειῶν ὅτι εἰς τοὺς ἀνατολικούς προβούτους τῆς Ροδόπης, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων κατέρχεται ὀρμητικὸς καὶ χειμαρρῶδης ὁ ποταμὸς Ἄρδα (Ἄρτίσκος), ἀνευρίσκονται παντοῖα μεταλλεῖα, ἀπέχοντα 8—14 ὥρας ἔκ τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὰ μεταλλεῖα ταῦτα εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σιδηροῦχα, πάντως ἀνεκμετάλλευτα ἢ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐγκαταλελειμένα. Ἐκατέρωθεν δὲ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, σώζονται εἰσέτι φρέατα μεταλλείων σιδήρου ἐγκαταλελειμένα πρὸ πολλοῦ. Ὁ ποταμὸς Ἄρδα καταφέρει προσέτι χρυσῆν ψάμμον, τὴν ὁποίαν χρυσοθῆραι Βούλγαροι ἔκ τῆς ἐπαρχίας Νεβροκόπου, ἐρχόμενοι ἀνά πᾶν ἔτος συλλέγουσι πρὸς μεταπώλησιν. Εἰς ἀπόστασιν δὲ 10 περίπου ὡρῶν ἐντεῦθεν ἐν χωρίῳ Κοτζιάσα πρὸς ἀριστερὰ τῆς Ἄρδας ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐν ἐνεργείᾳ μεταλλεῖον μαγγανισίου, ἐκμεταλλεῦόμενον ὑπὸ ἐταιρίας Ἑλληνικῆς, ὅπερ ὅμως δὲν φαίνεται καλύπτει τὰς δαπάνας. Πρὸ δύο δὲ ἐτῶν εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐκμετάλλευσις ἐτέρου μεταλλεῖου ἀργυροῦχου μολύβδου ἐν τῷ χωρίῳ Γιατατζικ, ὅπερ ὅμως ἐγκατελείφθη ὡς ἀσύμφορον.

Ἐτερον ἐν ἐνεργείᾳ μεταλλεῖον σιδήρου ὑπάρχει ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιζύης τὸ μικρὸν λεγόμενον Σαμακόβιον (Σα-

λέεται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως δι' ἐγγωρίων ἐργατῶν, καὶ διὰ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει ἀτελῶν ἐκκαμινεύσεων· ὁ δὲ παραγόμενος σίδηρος χρησιμεύει εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐν Κ]πόλει ἐργοστασίου τοῦ πυροβολικοῦ.

Καὶ Γαϊάνθρακες δὲ ἀπροσδιορίστου ἐπισημαίας ἀπαντῶνται πολλαχοῦ τοῦ νομοῦ ἀνεκμετάλλευτοι.

Λουτρά καὶ μεταλλικὰ ὕδατα.— Παντοῦ θερμὰ λουτρά, ἰδίως θειοῦχα καὶ σιδηροῦχα, ὧν ἡ θερμοκρασία παραλάσσει ἀπὸ 30°—48°, εὐρίσκονται πανταχοῦ σχεδόν. Τὰ πλεῖστα τούτων καλῶς εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν διατηρούμενα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ κατερειπωμένων κτιρίων, εἰσὶ τὰ νῦν τελείως ἐγκαταλελειμένα, ἢ κακῶς διατηροῦνται, καὶ ὑπαιθρα. Τὰ σημαντικότερα ἢ τὰ μᾶλλον συχναζόμενα ἐκ τῶν διατηρουμένων εἰσὶ τὰ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως καὶ τὰ τῆς Λίτζας (=Λουτρά τῆς ἀρχαίας Τριαῖνουπόλεως) ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Φερρῶν.

Βιομηχανία.—Βιομηχανία κυρίως δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ νομῷ τούτῳ. Περιορίζεται δὲ ἡ ὑπάρχουσα εἰς χειροτεχνικὴν τινὰ ἐργασίαν, ἣτις οὐδεμίαν ποιεῖται πρόσδοτον, ἀλλ' ἡ παραμένει ἐν τελείᾳ στασιμότητι ἢ καὶ βαθμηδὸν φθίνει καὶ παρακμάζει. Οὕτω πανταχοῦ μὲν τοῦ νομοῦ ὑφίσταται Ἐριοργίατις, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνεπτυγμένη, καὶ συνισταμένη εἰς κατασκευὴν χονδρῶν μαλλίνων ὑφασμάτων, οἷον σαγιακίων, ἀμπάδων, ταπήτων, κετσέδων (200,000 τόπια) μαλλίνων περιποδίων, καὶ τινων λεπτοτέρων μαλλίνων ὑφασμάτων, χρησίμων εἰς ἐνδυμασίας, ὡς καὶ τριχίνων ὑφασμάτων. Τὰ προϊόντα τῆς χειροτεχνίας ταύτης ἐξοδεύονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς τοῦ νομοῦ, ὀλίγα δὲ ἐξάγονται εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους· ἐκ τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων διακρίνονται τὰ τῆς Γιαμπόλεως, γνωστὰ ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ ὄνομα κάππαι καὶ Γιαμπόλαι. ἅτινα κατασκευάζονται ἐξ ἐοίου

κῶν νημάτων, κλωσμένων καὶ ἀκλώστων παντὸς ἀριθμοῦ, περιορίζεται ὀσημέραι εἰς μόνην τὴν ὑφαντουργίαν, ἐξ ἧς κατασκευάζονται πανταχοῦ μὲν παντοῖα βαμβακηρὰ ὑφάσματα, καλῶς ἐξυφασμένα καὶ χρωματισμένα, πρὸ πάντων διὰ τὰς οἰκιακὰς χρείας· ἐν δὲ ταῖς πόλεσι πλὴν τῶν οἰκιακῶν καὶ τῶν, πρὸς ἐπίστρωσιν ἀνακλίντρων, βαμβακηρῶν σειραδωτῶν ὑφασμάτων καὶ ἕτερα ὑφάσματα καλλιτέρας ἐξεργασίας, ὡς τὰ τῶν συντεχνιῶν τῶν ὑφαντῶν (χαβλιουτζιδῶν) προσόψια παντὸς εἶδους. Ἄλλὰ αἱ συντεχνίαι αὗται, κατεργαζόμεναι νήματα λευκασμένα καὶ χρωματισμένα εἰσαγόμενα ἔξωθεν, μὴ δυνάμεναι νὰ διαγωνισθῶσι πρὸς τὰ ἔξωθεν εἰσαγόμενα ὁμοειδῆ προϊόντα, φθίνουσιν ὀσημέραι καὶ παρακμάζουσι.

Ἡ σπουδαιότερα ἐν τῷ τόπῳ βιομηχανία εἶναι ἡ τῆς παραγωγῆς κ ο υ κ ο υ λ ί ω ν καὶ μ ε τ α ξ ί ω ν, ἐξασκουμένη οὐχὶ παρέργως ἀλλ' ὡς κυρία βιομηχανία, ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει κυρίως καὶ εἰς ἄλλας κωμοπόλεις καὶ κώμας, ἐξ ὧν διακρίνεται ἡ Ἑλληνικὴ κωμόπολις Στενεΐμαχος, ἐνασχολοῦσα χιλιάδας ἐργατῶν καὶ πρὸ πάντων ἐργατίδων. Τὸ ἡμερομίσθιον τῶν ἐργατίδων τῶν εἰς τὴν σκωληκοφοτροφίαν, τὴν ἀποξήρανσιν καὶ ἐν γένει τὸ καθάρισμα τῶν κουκουλίων καὶ εἰς τὰ μεταξουργεῖα ἀσχολουμένων παραλλάσσει ἀπὸ λεπτῶν 70—100 διὰ τὰς ἀπλᾶς ἐργατίδας καὶ ἀπὸ 150—165 διὰ τὰς ὀδηγοὺς καὶ πρωτεργατίδας. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ἐτησίας καθ' ὅλον τὸν νομὸν παραγωγῆς κουκουλίων, τὸ ἥμισυ, καθ' ἃ ἐρρέθη ἤδη, ἐξάγεται, τὸ δὲ ἕτερον ἀναπηνίζεται εἰς μέταξαν, δι' ἀτελῶν ἀναπηνηστηρίων (μαγγανίων) καὶ διὰ τῶν τριῶν ἐν Ἀδριανουπόλει ἀτμοκινήτων μ ε τ α ξ ο υ ρ γ ε ί ω ν. Ἐκ τούτων τὸ τελειότερον εἶναι ἐγκαθιδρυμένον ἐντὸς εὐρυχωροτάτου καταστήματος, κινεῖται διὰ μηχανῆς 4 1]2 ἵππων δυνάμειως καὶ περιέχει 136 λέβητας ἅπαντας ἐν ἐνεργείᾳ· τὰ δὲ δύο ἕτερα περιέχουσιν 75 περίπου λέβητας καὶ κινεῖται διὰ μικροτέρων μηχανῶν. Παράγουσι δὲ ἐτησίως

τὰ τρία ὁμοῦ 7—7 1]2 χιλ. ὄκ. καλῆς μετάξης, ἀποστελλομένης ἀπάσης εἰς Μασσαλίαν.

Ἡ ἐγγώριος Μεταξουργία, συνισταμένη, τὸ μὲν, εἰς ἐξύφανσιν λεπτοφυῶν τινῶν ὀλοσηρικῶν ὑφασμάτων καὶ μεταξωτῶν γυναικειῶν φορεμάτων, ὁμοίων περίπου πρὸς τὰ τῶν Καλαμῶν, καὶ ὧν ἡ χρῆσις ὀσημέραι ἐλαττοῦται, τὸ δὲ, εἰς τὰ παντοῖα χειροτεχνήματα τῆς συντεχνίας τῶν μεταξουργῶν (καζάζιδων), καταναλίσκει τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χονδροτέρας μετάξης, τῆς παραχγομένης ἐκ τε τῶν ἀτμοκινήτων μεταξοκλωστειῶν καὶ ἐκ τῶν ἐγγωρίων ἀναπηνηστηρίων. Ἔτερον βιομηχανικὸν ἐργοστάσιον ἐπαγγελλόμενον πρόοδον εἶναι τὸ ἐν Φιλιππουπόλει ἀρτισύστατον ὑδροκίνητον χαρτοποιεῖον, παράγον ἐπὶ τοῦ παρόντος χονδρόχαρτα διὰ τὴν ἐπιτόπιον κατανάλωσιν.

Ἐ μ π ὀ ρ ι ο ν. — Ἡ ἐμπορικὴ βιομηχανία τῆς χώρας συνίσταται εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν φυσικῶν προϊόντων τῆς χώρας πρὸς τὰ φυσικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα τῶν ἄλλων χωρῶν. Ἐνεργεῖται δὲ τὸ μὲν ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον κυρίως ὑπὸ Ἑλλήνων, τὸ δὲ εἰσαγωγικὸν ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Οἱ κυριώτεροι λιμένες, δι' ὧν ἐνεργεῖται ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή ἐν τῷ Βιλαγετίῳ, εἶναι ὁ Πύργος, ἡ Ἀγχίλαος ἐν τῷ Εὐξείνῳ, ἡ Καλλιπόλις καὶ ἡ Παιδεστός ἐν τῇ Προποντίδι, ἡ Αἴνος, τὸ Δεδεαγάτς καὶ ἡ Γιουμουλτζίνα (Πόρτο-Λαγῶ) ἐν τῷ Αἰγαίῳ. Κενρικώτερα δὲ κέντρα τοῦ τε ἐξαγωγικοῦ καὶ τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ Ἀδριανούπολις καὶ ἡ Φιλιππούπολις.

Τὸ κυριώτερον μέσον, δι' οὗ τὰ εἰσαγόμενα ἐμπορεύματα διοχετεύονται, εἰς τὰς πόλεις, κώμας καὶ χωρία τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀνταλλάσσόμενα πρὸς τὰ ἐγγώρια προϊόντα, εἶναι αἱ ἐμπορικαὶ π α ν η γ ὕ ρ ε ι ς. Τοιαῦται εἰσὶ συστημένοι πανταχοῦ σχεδὸν ἐν ταῖς κυριωτέραις κωμοπόλεσι τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐβδομαδιαῖαι ἢ ἐτήσιοι, ἐν αἷς οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων, προσάγοντες τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας, τῆς χειροτεχνίας ἢ τῆς κτηνοτροφίας των, ἀνταλλάσσουν αὐτὰ πρὸς

ἄλλα εὐρωπαϊκὰ προϊόντα, ἰδίως ὑφάσματα τῆς πρώτης ἀνάγκης. Ἄλλ' ἡ σπουδαιότερα οὐ μόνον τοῦ Βιλαγετίου τούτου ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας εἶναι ἡ ἐμπορικὴ πανήγυρις τῆς Οὐζουντζόβας, χωρίου ὑπαγομένου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς διοικήσεως Φιλιππουπόλεως, σχεδὸν εἰς ἴσην ἀπόστασιν μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως. Ἡ πανήγυρις αὕτη, ἀρχομένη τὴν 17 Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους, διαρκεῖ εἰκοσὶν ἡμέρας. Συγκεντρύνονται δὲ ἐν αὐτῇ ἔμποροι καὶ μεταπράται ἐξ ὅλων τῶν χωρίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Συρίας, τῆς Ἀραβίας, τῆς Περσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἀξία τῶν ἐμπορευμάτων, ἅτινα συρρέουσιν εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην πανταχόθεν, ἀνέρχεται μέχρις ἐνὸς ἑκατομ. λιρῶν τουρκικῶν, ἤτοι 26 περίπου ἑκατομ. δραχμῶν, πολλάκις ἐξ ὀλοκλήρου ἐκποιουμένη ἢ ἀνταλλασσομένη. Τὸ μεγαλεῖτερον ποσὸν τῆς ἀξίας ταύτης ἀντιπροσωπεύεται ἐν τῇ περιῆς ὁ λόγος πανηγύρει ὑπὸ τῶν νημάτων καὶ ὑφασμάτων τῆς Ἀγγλίας, μανδηλικῶν, ἐριούχων, κιγκάλεων καὶ γουναρικῶν τῆς Γαλλίας, Αὐστρίας, Ἑλβετίας καὶ Γερμανίας, καὶ τῶν ἀποικιακῶν ἐν γένει. Οἱ δὲ ἐνεργοῦντες τὸ μεγαλεῖτερον μέρος τῆς εἰσαγωγῆς ὑφασμάτων εἰσὶν Ἕλληνες τὸ πλεῖστον.—Ἄλλ' ὅτι εἶναι ἰδιαιτέρας παρατηρήσεως ἀξίον ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ εἶναι ἡ Πίστις, διότι ὅλα ταῦτα τὰ ἐμπορεύματα παραχωροῦνται εἰς τοὺς παντὸς εἶδους καταναλωτὰς ἐπὶ προθεσμίᾳ 6 ἢ 9 ἢ 12 μηνῶν, εἰσπράττονται δὲ συνήθως αἱ πιστώσεις αὗται κατὰ τὴν ἐναρξίν τῆς πανηγύρεως τοῦ ἐπιόντος ἔτους.

Μολονότι δὲ ἀφ' ἧς οἱ σιδηρόδρομοι, τὰ ἀτμόπλοια καὶ τὰ ἄλλα μέσα τῆς συγκοινωνίας κατέστησαν προσιτὰς καὶ εἰς τοὺς μικροτέρους ἐμπόρους καὶ μεταπράτας τοῦ ἐσωτερικοῦ τὰς κεντρικώτερας ἀγορὰς τῆς τε Τουρκίας καὶ Εὐρώπης, αἱ ἐμπορικαὶ πανηγύρεις ἐν γένει ἀπέβαλον τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν σπουδαιότητα, νομίζω ὅμως ὅτι ἡ πανήγυρις τῆς Οὐζουντζόβας θέλει διατηρήσει ἐπὶ πολὺν ἔτι

χρόνον μέγα μέρος τῆς ἐμπορικῆς αὐτῆς σπουδαιότητος, διότι ἐν αὐτῇ συγκεντρύνονται παντὸς εἶδους καὶ πάσης γῶρας ἐμπορεύματα, κατὰ τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν πανταχοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καταναλωτῶν. ἐπομένως οἱ μικρότεροι ἔμποροι καὶ μεταπράται, ὅσοι δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀνταποκρίσεις μεθ' ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀγορῶν, εὐρίσκουσιν ἐνταῦθα τὴν εὐκολίαν νὰ ἐκλέγωσιν ἐξ ἐκάστου εἶδους τὴν ἀναγκαιοῦσαν αὐτοῖς ποσότητα ἐμπορευμάτων, ἔχοντες περιπλέον τὴν εὐκολίαν τῶν μακροχρονίων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀτόκων πιστώσεων.

Μέσα συγκοινωνίας.—Τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν πρόοδον τῆς χώρας ὑποβοηθοῦσι καὶ οὐσιωδῶς ν' ἀναπτύξωσι ἐπαγγέλονται τὰ τελευταία μέσα τῆς συγκοινωνίας. Διασχίζουσιν ἤδη τὴν Θράκην οἱ ἐξ ἑξῆς Σιδηροδρομοί. Ὁ ἀπὸ Κ(πόλεως) μέχρις Ἀδριανουπόλεως καὶ ἐντεῦθεν μέχρι Φιλιππουπόλεως καὶ Σερβίαν μετ' ὀλίγον δὲ μέχρι Μπέλοβας εἰς τὰ μεθόρια τῆς Θράκης καὶ Βουλγαρίας, ἐκτάσεως ἐν ὄλῳ χιλιομέτρων 560, διηρημένος εἰς τριάκοντα περίπου σταθμούς, διερχόμενος ἢ προσεγγίζων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κωμοπόλεις ἢ κεντρικὰ χωρία. Ἡ γραμμὴ αὕτη μέλλει νὰ προεκταθῇ διὰ Σόφιας καὶ Νύσσης μέχρι τῶν Σερβικῶν ὁρίων, ὅπως διὰ τῶν Σερβικῶν σιδηροδρόμων ἐνωθῇ μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν. Ἐκ τῆς γραμμῆς ταύτης ἀπὸ μὲν τοῦ σταθμοῦ Κουλελί Βουργᾶς, ἀπέχοντος ἀπὸ μὲν τῆς Ἀδριανουπόλεως 22 χιλιόμετρα ἀπὸ δὲ τῆς Κ(πόλεως) 282, ἀποσπᾶται, πρὸς μεσημβρίαν διευθυνομένη, ἕτερα γραμμὴ ἐκτάσεως 149 χιλιομέτρων, ἣτις διὰ τεσσάρων ἄλλων σταθμῶν καθικουμένη εἰς Δεδαγάτς ἀνοίγει νέαν, ἄμεσον, καὶ πλησιεστέραν μετὰ τῆς Εὐρώπης συγκοινωνίαν, σπουδαίως διευκολύνουσα τὴν εἰσαγωγὴν καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ τόπου. Ἄλλοτε, πρὶν ἢ συστηθῇ ἡ γραμμὴ αὕτη, οἱ δημητριακοὶ καρποί, φορτωνόμενοι ἐπὶ σχεδιῶν, ἀπεστέλοντο διὰ τοῦ Ἐβρου ὑπὸ μυρίου κινδύνους καὶ ἀβαρίας εἰς Αἶνον, ὅθεν ἐφορτόγοντο διὰ τὴν Εὐρώπην. Ἦδη προτιμᾶται ἡ ἀποστολὴ αὐ-

τῶν διὰ τοῦ Σιδηροδρόμου, ὡς ταχύτερας καὶ ἀσφαλεστέρας ὁδοῦ, κατὰ δὲ τὸ θέρος, ὅτε τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ἐλαττοῦνται, καὶ ὡς μόνης δυνατῆς. Τῶν δὲ κουκουλιῶν καὶ μεταξίων ἢ ἀποστολή, ἣτις ἄλλοτε ἐγένετο διὰ τῆς Ῥαιδεστοῦ ἀπεχούσης 24 ὁλοκλήρους ὥρας, ἐνεργεῖται τόρα ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ Δεδεαγάτς. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τὴν εἰσαγωγὴν, ἣτις, γινομένη ἄλλοτε διὰ τῆς Ῥαιδεστοῦ, ἐκτελεῖται νῦν διὰ τοῦ Δεδεαγάτς. Αὐτὸ δὲ τὸ Δεδεαγάτς, ἀπὸ ἀγνώστου, ἐρήμου καὶ ἀπροσπελάστου παραλίας, ἀπέκτησε σπουδαίαν ἐμπορικὴν σημασίαν, ἣτις, ἐλαττοῦσα τὴν σημαντικότητα τῆς Ῥαιδεστοῦ καὶ καταστρέφουσα σχεδὸν τελείως τὴν Αἴνον, προώριστα νὰ καταστήσῃ αὐτὸ, ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ, σημαντικώτατον ἐμπορεῖον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἐὰν μείνῃ ἐν αὐτῷ ἡ κεφαλὴ τοῦ Σιδηροδρόμου, κατασκευασθῆ ὁ ἀναγκαῖος λιμὴν, καὶ συνοικισθῆ κατὰ συνέπειαν ὁ τόπος.

Ἄλλος κλάδος τῆς μεταξὺ Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως σιδηροδρομίας ἀποσπᾶται ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ Τύρνοβο-Σεϊμενλή, ἀπέχοντος ἀπὸ μὲν τῆς Ἀδριανουπόλεως 79 χιλιομ. ἀπὸ δὲ τῆς Φιλιππουπόλεως 116, διευθυνόμενος πρὸς βορρᾶν, ὅπως διὰ τοῦ Ἑσκι-Ζααρά, Γιαμπόλεως, Καζᾶ καὶ Σούμλας ἐνωθῆ μετὰ τῆς ἀπὸ Βάρνης εἰς Ῥουχτσούκιον ἐτέρας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Τοῦ κλάδου τούτου ἀποπερατώθη μόνον τὸ ἀπὸ Τύρναβο-Σεϊμενλή μέχρι τῆς Γιαμπόλεως τμήμα.

Ἄμαξηται ὁδοί.—Καθ' ὅλον τὸ Βιλαγέτιον ὑπάρχουσι στρωμμένα περὶ τὰ ἐπτακόσια χιλιόμετρα ἀμαξητῶν ὁδῶν, συνδεουσῶν τὰς κυριώτερας πόλεις καὶ κωμοπόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὧν αἱ κυριώτεραι εἰσὶν ἢ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Κ(πολιν, σχεδὸν ἐν ἀχρηστία οὔσα ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῶν Σιδηροδρόμων, ἢ ἀπὸ Βαβᾶ Ἑσκι εἰς Ῥαιδεστόν, λίαν μὲν ἀναγκαῖα ἀλλὰ μῆπω περαιωθεῖσα, ἢ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Φιλιππούπολιν, μῆκετι καὶ αὕτη περαιωθεῖσα, ἢ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Τατάρ Παζαρτζικ καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῶν ὀρίων τοῦ Βιλαγέτιου τοῦ Δουνάβεως, ἢ ἀπὸ τῆς Σουλ-

λίμνου, διὰ Καρναβάς καὶ Ἄετοῦ, εἰς Πύργον καὶ Ἀγχίαλον, ἢ ἀπὸ Σουλλίμνου, διὰ Γενί Ζααρά Ἑσκι Ζααρά, εἰς Ἰουρκάν. Ἐχαράχθησαν δὲ καὶ κατασκευάζονται ἕτεροι ὁδοί, ἀπὸ τῶν κυριωτέρων κωμοπόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀρχόμενοι καὶ καταλήγουσαι εἰς τοὺς πλησιεστέρους σταθμούς τοῦ ἀπὸ Κ(πόλεως εἰς Φιλιππούπολιν σιδηροδρόμου, ἐκτάσεως 350 περίπου χιλιομέτρων. Αἱ ὁδοὶ αὗται, στρωθεῖσαι ἢ στρωνόμεναι διὰ τῆς προσωρικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων ὁδῶν, στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων προσόντων στερεότητος καὶ μάλιστα λιθίνων καὶ στερεῶν γεφυρῶν, χρησιμεύουσι δὲ ὡς ἀφετηρία διηγεκοῦς σχεδὸν καταπιέσεως τῶν χωρικῶν.

Ἐκπαίδευσις.—Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις ἐπραγματεύθη ἄλλοτε (Φυλ. 30^{ον} Αὐγούστου 1875, σελ. 248) περὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τάσεις ἀπαντῶνται καὶ ἐν τῷ Βιλαγέτιον. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ μελετηθῆ τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικὸν τῆς χώρας φαινόμενον καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς συνεικούσας φυλάς.

Δύναται τις ἐν γένει νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἀπότινων ἐτῶν ὄργασμός τις γενικὸς πρὸς τὰ γράμματα ἀνεπτύχθη παρ' ἀπάσαις ταῖς φυλαῖς τῆς Θράκης. Καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι, οἵτινες ἐθεωροῦντο ἄχρι τοῦδε ὡς οἱ ὀλιγώτερον πάντων καλλιεργούντες τὰ γράμματα, εὐχαρίστως παρατηρεῖ τις ὅτι εἴτε ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας εἴτε ἐκ κυβερνητικῆς προνοίας ἐπιμελοῦνται τῆς παιδείας πλείοτερον ἢ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη. Διότι πλὴν τῶν γραμματοδιδασκαλείων τῶν συνοικιῶν τῶν κοινοτήτων, ἅτινα ἀείποτε διστηροῦντο ἐν πάσῃ Ὀθωμανικῇ κοινότητι ἢ συνοικίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐν αὐταῖς Χότζα, ἐν οἷς ἐδιδάσκοντο οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπλῆν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ στοιχειώδη τινα κατήχησιν (40 τοιαῦτα σχολεῖα ὑπάρχουσι ἐν Ἀδριανουπόλει μετὰ 1000 μικρᾶς ἡλικίας μαθητῶν καθὼς καὶ 17 ἱεροδιδασκαλεῖα διατηρούμενα ἐκ βακουφικῶν εἰσοδημάτων), σήμερον διατηροῦνται δαπάνῃ τῆς κυβερνήσεως εἴκοσι ἀνώτεροι σχολαί, Ῥουσδιέδες κα-

λούμεναι, ἤτοι δύο ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἀνὰ μία εἰς ἐκάστην τῶν ἐπαρχιακῶν πρωτεύουσῶν Διδυμοτείχου, 40 Ἐκκλησιῶν, Πύργου, Κετοῦ, Συλλίμνου, Γιαμπόλως, Φιλιππουπόλεως, Τατάρ, Παζαρζικίου, Χιάσκιοι, Εσκι Ζααρά, Κιζανλικίου, Τουρπανίου, Ραιδεστοῦ, Τουρλοῦ, Μαλγάρων, Καλλιπόλεως, Κισσήνης καὶ Γιουμουλιζίνας, ἐν οἷς φοιτῶσιν χίλιοι τεσσαράκοντα μαθηταί, διδασκόμενοι ἀνώτερα μαθήματα, Τουρκικὴν καὶ Ἀραβικὴν φιλολογίαν, ἱστορίαν γενικὴν καὶ εἰδικὴν, γεωγραφίαν καὶ μαθηματικά.

Εἰς τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων, ὧν ἕκαστον περιέχει ἀνὰ δύο τουλάχιστον διδασκάλους καὶ ἓνα θυρωρόν, ἡ Ὄθωμανικὴ κυβέρνησις δαπανᾷ ἔτησίως περὶ τὰς 250 χιλιάδ. γροσιῶν, ἤτοι 62 1/2 χιλ. δραχμῶν. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν σχολείων τούτων εἰσὶν ἐγκατεστημένα ἐντὸς εὐρυχώρων οἰκοδομῶν, ἐπὶ τούτῳ ἀνιδρυθεῖσῶν ἢ δαπάναις τῆς κυβερνήσεως ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δαπάνῃ τῆς ἐν τῇ ἐδρεύουσι κοινότητος — Ἰδιαιτέρα πρέπει νὰ γίνῃ μνεία περὶ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει στρατιωτικῆς σχολῆς, περὶ ἀμβανούσης 117 μαθητῶν προωρισμένους διὰ τὸ στρατιωτικὸν πιάδον, ὑποτρόφους τῆς κυβερνήσεως καὶ διδασκόμενους ὑπὸ 16 διδασκάλων τὴν Τουρκικὴν καὶ Ἀραβικὴν φιλολογίαν, τὴν Ὄθωμανικὴν καὶ γενικὴν ἱστορίαν, μαθηματικά, ἰχνογραφίαν, γυμναστικὴν, ὄπλασκίαν καὶ γαλλικά. Τοιαῦται στρατιωτικαὶ σχολαὶ ἀριθμοῦνται τὸ ὅλον ἐξ ἐν τῇ Ὄθωμανικῇ αυτοκρατορίᾳ. Ὡσαύτως ἀξιοσημεῖωτος εἶναι καὶ ὁ σχηματισμὸς ἰδιαιτέρου σχολείου τῶν Τεχνῶν ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐν τῷ ὁποίῳ διδάσκονται τὴν ξυλουργικὴν, σιδηρουργικὴν καὶ ὑφαντικὴν 80 περίπου ὄρφανὰ ὀθωμανικῆς τὸ πλεῖστον καταγωγῆς.

Ὁ δὲ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ὅστις ἄλλοτε ἐδιδάσκετο κατὰ κανόνα τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις, ἤδη ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς ἐξεγέρσεως καὶ τῆς συστάσεως τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας ἐσύστησεν ἴδια βουλγαρικά σχολεῖα, διατηρούμενα εἴτε δαπάνῃ τῆς κοινότητος εἴτε δαπάνῃ τῶν διαφόρων βουλγαρικῶν κομητᾶτων, ἐν οἷς

διδάσκονται τὴν σλαβικὴν, τὴν σερβικὴν καὶ ἀλλαχοῦ τὴν ὑπεράλιμον βουλγαρικὴν γλῶσσαν. Ὡς κέντρον δὲ ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐν Θράκῃ βουλγάρων θεωρεῖται ἡ Φιλιππουπόλις, ἐνθα διατηροῦνται τὰ καλλίτερον ὁργανισμένα βουλγαρικά σχολεῖα. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀδριανουπόλιν, μόνον ἐν σχολεῖον ὑπάρχει ἐν αὐτῇ βουλγαρικόν. Εἶναι δὲ ἀξιοσημεῖωτον, ὅτι τὸ πρῶτιστον μέλημα τῶν βουλγαρικῶν κομητᾶτων ὑπῆρξεν ἡ κατ' ἐκλογὴν μετάφρασις εἰς τὴν βουλγαρικὴν καταλλήλων διδασκτικῶν βιβλίων τῆς κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἅτινα ἐκτυπούμενα ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Ρουγδόουκῳ διανεμόνται εἰς ὅλην τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν ὄψεσιν, ἢ πωλοῦνται εἰς τιμὰς συγκαταβατικὰς ἐν τοῖς κεντρικοῖς βιβλιοπωλείοις, ἅτινα συνέστησαν καὶ διατηροῦσιν εἰς τὰς κεντρικωτέρας πόλεις καὶ ἀγορᾶς.

Παραλλήλως τῇ ἀναπτύξει τῆς παιδείας παρὰ ταῖς ἄλλαις φυλαῖς βαίνει ὁ τε Ἰσραηλιτικὸς καὶ ὁ Ἀρμένιος πληθυσμὸς, ἔχοντες τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῶν κέντρα, ὁ μὲν ἐν Ἀδριανουπόλει, ὁ δὲ ἐν Ραιδεστῷ καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει.

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ κοινότης τῆς Ἀδριανουπόλεως, καὶ τοὶ ἀριθμοῦσα 10 — 12 χιλ. ψυχῶν, ἤτοι τὸ τρίτον περίπου τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς πόλεως πληθυσμοῦ, συντηρεῖ τὰ ἐξῆς σχολεῖα. 1) Μίαν ἑβραϊκὴν σχολὴν (170 μαθηταὶ 7 διδασκαλοὶ) διηρημένην εἰς 7 τάξεις, ἐν αἷς διδάσκονται ἡ χαλδαϊκὴ ἢ ἀρχαία ἑβραϊκὴ καὶ ἡ καθομιλουμένη (ἰσπανικὴ) ἢ τουρκικὴ καὶ τὰ βοηθητικὰ μαθήματα, διδασκόμενα εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν. Ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς ταύτης μισθοδοτεῖται, τὸ μὲν, ὑπὸ τῆς Alliance 3000 φρ. κατ' ἔτος, τὸ δὲ, ἀπὸ ἐτησίων συνεισφορῶν τῶν εὐπόρων τῆς ἑβραϊκῆς κοινότητος, εἰς οὓς ὀφείλεται καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἐν λόγῳ σχολῆς. 2) Ἐν κεντρικόν σχολεῖον, ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ ἀρχιεραβίνου (706 μαθηταὶ καὶ 16 διδασκαλοὶ), ἐν τῷ ὁποίῳ διδάσκονται ἀνάγνωσις τῆς Χαλδαϊκῆς, ἐρμηνεία τῆς Παλαιᾶς γραφῆς καὶ τοῦ Ταλμούδ ἐν τῇ καθομιλουμένῃ ἑβραϊκῇ γλῶσσῃ. Οἱ διδασκαλοὶ τοῦ

σχολείου τούτου καθὼς καὶ τῆς προηγουμένης σχολῆς μισθοδοτοῦνται διὰ διδάκτρων. 3) Ἐν σχολεῖον κορασίων (70—80 μαθήτριαι), ἐν ᾧ διδάσκονται χαλδαϊκὰ, γαλλικὰ ὑπὸ ἑβραίου διδασκάλου, χειροτεχνήματα καὶ ὀμιλία ἑλληνικὴ ὑπὸ ἑλληνίδος διδασκαλίσσης. Πλὴν τῶν κοινοτικῶν τούτων σχολείων πρέπει νὰ σημειωθῶσι καὶ δύο ἄλλα ἰδιωτικά, τρόπον τινα, σχολεῖα, ἐν οἷς φοιτῶσι περὶ τοὺς 270 ἑβραϊόπαιδας ἐπὶ τῇ αὐτῇ περίπου διδασκαλίᾳ καὶ μεθόδῳ τῆς διὰ διδάκτρων πληρωμῆς αὐτῆς.

Ἡ Ἀρμενικὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως κοινότης, συγκειμένη ἐξ 700—800 οἰκογενειῶν, διατηρεῖ οὐχ ἧττον ἀξιόλογα σχολεῖα· ἦτοι 4) Γραμματοδιδασκαλεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ 7 διδάσκαλοι παραδίδουσι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν τῆς ἄρμενικῆς γλώσσης, ἀριθμητικὴν κλπ. 2) Ἀνώτερον σχολεῖον (115 μαθηταί, 3 διδάσκαλοι), ἐν τῷ ὁποίῳ διδάσκονται ἡ ἄρμενικὴ, γαλλικὴ καὶ τουρκικὴ γλῶσσα, φυσικομαθητικά, γενικὴ καὶ ἄρμενικὴ ἱστορία. 3) Παρθενωγωγεῖον διηρημένον εἰς νηπιαγωγεῖον (120 μαθήτριαι, 2 διδασκάλισσαι) καὶ εἰς ἀνώτερον (80—90 μαθήτριαι, 2 διδασκάλισσαι). Ἐν γένει ἡ συντήρησις τῶν σχολείων τούτων στηρίζεται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν εἰσπράξεων· ἴσο ἐν Ἀδριανουπόλει Ἀρμενικῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἐπὶ διδάκτρων, (5—30 γρ. κατὰ μῆνα οἱ εὐποροὶ τῶν μαθητῶν).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω κοινοτικῶν σχολείων διατηροῦσι τοιαῦτα ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ αἱ ἄλλαι ὀλιγάριθμοι θρησκευτικαὶ κοινότητες· ἦτοι ἡ Καθολικὴ ἐν σχολεῖον ἀρρένων διευθυνόμενον ὑπὸ ἱερέων, καὶ δύο νηπιαγωγεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων διευθυνόμενα ὑπὸ καλογραφίων, ἔχοντα μᾶλλον προσηλυτισμοῦ σκοπόν. Οἱ Βουλγαροῦνται διατηροῦσιν ἐν σχολεῖον, διευθυνόμενον ὑπὸ τῶν ἱερέων των, ἐν ᾧ φοιτῶσιν οἱ παῖδες αὐτῶν ὡς καὶ τῶν ἐν τῷ σώματι τῶν Κοζάκων ὑπηρετούντων Πολωνῶν στρατιωτικῶν. Μεταξὺ τῶν σχολείων τούτων ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ τῶν Καθολικῶν, ἐπαρκοῦν εἰς αὐτοτελῆ τινα τῶν ἐν αὐτῷ φοιτῶντων ἐκπαίδευσιν.

Ἡ ἐπιθεώρησις αὕτη τῆς ἀλοφύλου ἀναπτύξεως τῆς ἐν τῇ μεσογειῷ Θράκῃ ἐκπαιδεύσεως εἶναι εὐρυτάτης ἐννοίας δι' ὅσους ἐμελέτησαν κατὰ βάθος τὴν κυριωτέραν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς περαιτέρω ἐπίδοσιν τῶν τυχῶν του. Ἡ δύναμις αὕτη πρέπει νὰ συγκεντρωθῇ πλειότερον εἰς κοινὴν τινα ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐνέργειαν, ἥτις οὐσιωδῶς ἐν πολλοῖς καθυστερεῖ ἐν τῇ Θρακικῇ πρὸς τὸν Αἴμον χώρα.

K. B.

ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ.

Εἰς οὐδὲν ἴσως σημεῖον συμφωνοῦσιν οἱ πραγματευόμενοι ἐπιστημονικῶς περὶ δημοσίων προσόδων καὶ δαπανῶν πλὴν τοῦ μόνου ὅτι ὁ καπνὸς εἶναι τῶν μάλιστα ἐπιδεκτικῶν φόρου.

Ὁ φόρος τοῦ καπνοῦ εἶναι φόρος μέσου ἀπολαύσεως καὶ τρυφῆς, οὐχὶ τροφῆς. Τὸ ὄριον λοιπὸν ὅπερ ἀναγκαίως πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἐπὶ φόρου τροφίμων δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἐνταῦθα. Ὁ φόρος τοῦ καπνοῦ δὲν ἔχει κατ' ἐπίτασιν ὄριον εἰμὴ ἐκεῖνο καθ' ὃ ἡ περαιτέρω ἐπίτασις ἀντι νὰ αὐξάνῃ τὰς προσόδους τοῦ κράτους τὰς σμικρύνει ἕνεκα τῆς διὰ τὸ πολυδάπανον ἐλαττώσεως τῆς χρήσεως τοῦ καπνοῦ.

Ἀφ' ὅτου εἰσῆχθη καὶ ἐπεκράτησεν ἡ χρῆσις τοῦ καπνοῦ, ἀφ' ὅτου παρήλθεν ἡ πρώτη παροδικὴ τῆς ἀπαγορεύσεως περίοδος, καθ' ἣν διὰ νόμων ὁ καπνὸς ἀπηγορεύετο ὡς τι φευκτὸν καὶ ἐπιζήμιον, ἔκτοτε ἀνεγνώρισαν αἱ πολιτεῖαι τὴν μεγάλην φόρου ἐπιδεκτικότητά του, ἔκτοτε ἤρξατο ἡ βαρεῖα αὐτοῦ φορολογία, ἀλλ' ἔκτοτε ἤρξαντο νὰ γίνωνται καταφανεῖς καὶ αἱ μεγάλαι δυσχέρειαι, πρὸς ἃς πρέπει νὰ παλαίσῃ ἀναγκαίως σπουδαία ὀπωσοῦν φορολογία τοῦ καπνοῦ.

Αἱ δυσχέρειαι αὗται εἶναι ἀκριβῶς γνωσταὶ τῇ ἐπιστήμῃ, πολυειδῶς δὲ καὶ πολυτρόπως ἐξητάσθησαν παρὰ τῶν

ἐπιστημόνων. Πλὴν ὀλίγων ἐξ αὐτῶν, παρελθόντων εἰς ἀπόγνωσιν καὶ θεωρησάντων αὐτὰς ὡς ἀνυπερβλήτους καὶ διὰ τοῦτο προτεινάντων νὰ καταργηθῇ ἡ βαρεῖα φορολογία τοῦ καπνοῦ, οἱ πλείστοι τούναντίον καὶ οἱ δοκιμώτατοι τῶν πραγματευομένων τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν θεωροῦσιν ὅτι αἱ πλείστα τῶν δυσχερειῶν ὑπερνικῶνται διὰ λογικοῦ καὶ περισκεμμένου συστήματος· ἡ ὄλη δὲ συζήτησις εἶναι περὶ τοῦ τί τὸ συντελεστικώτερον πρὸς τοῦτο σύστημα.

Προκειμένου περὶ εἰσαγωγῆς τῆς βαρείας φορολογίας τοῦ καπνοῦ καὶ παρ' ἡμῖν ἴσως δὲν εἶναι ἄκαιρος ἡ μελέτη τῶν κατ' αὐτὴν ζητημάτων, ἀφοῦ πολλοί, πρακτικοὶ μάλιστα, ὑποδεικνύοντες τὰς δυσχερείας καὶ συνεπείας τοῦ πράγματος ἔκριναν καλὸν νὰ καταδικάσωσι τὴν νέαν φορολογίαν τοῦ καπνοῦ καὶ νὰ συστήσωσι τῇ Βουλῇ τὴν μὴ ἀποδοχὴν αὐτῆς.

Τὴν μελέτην ἡμῶν θὰ διαιρέσωμεν εἰς τέσσαρα μέρη, καὶ ἐν πρώτῳ θὰ ἐξετάσωμεν τὰς δυσχερείας, αἵτινες ἀναφύονται κατὰ τὴν βαρεῖαν φορολογίαν τοῦ καπνοῦ καὶ πῶς δύνανται κάλλιον, κατ' ἀρχὴν, νὰ λυθῶσιν αὐταί· ἐν δευτέρῳ τὰ προταθέντα καὶ ἐφαρμοσθέντα συστήματα φορολογίας· ἐν τρίτῳ τὸ καὶ καθ' ἡμᾶς προτιμότερον καὶ πῶς δέον νὰ ἐφαρμοσθῇ· ἐπὶ τέλους δὲ θὰ προσθέσωμεν συγκριτικὴν τινα καταστατικὴν τῶν ἐπισημοτάτων ἐθνῶν. Θὰ ἀκολουθήσωμεν δὲ κατ' οὐσίαν τὸν κριτικώτατον L. Stein.

1. ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΤΗΣ ΒΑΡΕΙΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΚΑΙ Η ΚΑΤ' ΑΡΧΗΝ ΛΥΣΙΣ ΑΥΤΩΝ;

Εἶναι ἀλήθεια ἀναμφισβήτητος ὅτι πᾶσα βαρεῖα φορολογία, ἀντικειμένων καταναλώσεως, ἐπάγεται ὡς ἀναγκαίαν συνέπειαν, ἐφ' ὅσον ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ ἀνταλλαγὴ αὐτῶν εἶναι ἐλευθέρη, ὅτι τὰ βαρέως φορολογούμενα ἐκ παντὸς τρόπου ζητοῦσι νὰ ἐκφύγῃσι τὴν φορολογίαν. Με-

φορολογίαν ἀντικείμενον. Πρὸς τοιαύτην δύναμιν ὀλίγα διαπράττει παλαιούσα ἡ ἐπιτήρησις καὶ ὁ ἐλεγχος τοῦ κράτους. Αὕτη παράγει ἐπὶ τοῦ ἔξωθεν εἰσερχομένου καπνοῦ τὸ λαθρεμπόριον. Πρόδηλος δὲ ὁ λόγος τῆς ἐπιτάσεως αὐτῆς ἐφ' ὅσον ὑψοῦται ἐπὶ μᾶλλον ὁ φόρος, διότι ἡ αὔξησις τοῦ φόρου καθιστᾷ μείζον τὸ κέρδος, τὸ δὲ μείζον κέρδος μείζονα τὴν ἐνέργειαν.

Ἡ πρώτη συνέπεια τῆς καταστάσεως ταύτης εἶναι κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ. Διὰ τῆς ἀθετήσεως τοῦ νόμου, τῆς πολυειδοῦς καὶ τοῖς πᾶσι καταληπτῆς, διεγείρεται εἰς τοὺς πολλοὺς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διαφορομένους ἢ ὀρεξίς τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῆς ἐννόμου τάξεως τῆς πολιτείας. Πλὴν τῆς κοινωνικῆς ζημίας ἐπέρχεται ὁμως ἀναγκαίως καὶ οἰκονομικὴ.

Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι πλὴν τοῦ ἔξωθεν εἰσερχομένου καπνοῦ καλλιεργεῖται καὶ ἐντὸς τοῦ κράτους ἡ παραγωγὴ τοῦ καπνοῦ, ἵνα σωθῇ ἡ τελευταία ἐκ τοῦ φανεροῦ κινδύνου, πρέπει ὁ τελωνιακὸς δασμὸς νὰ ᾖ πολὺ ἀνώτερος, ὅπως τὴν προφυλάξῃ καὶ ὅπως δυνηθῇ αὕτη νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸ ἀναποφεύκτως διὰ τοῦ λαθρεμπορίου ὑπείσερχόμενον. Ἄλλ' οὕτω σώζεται μὲν ἡ ἐγχώριος παραγωγὴ, ἐλαττοῦνται ὁμως καὶ ζημιοῦνται σπουδαίως αἱ πρόσοδοι τῆς πολιτείας, αἵτινες εἶναι δυναταὶ καὶ εὐκταὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ. Ἐλαττοῦνται δὲ αἱ πρόσοδοι τῆς πολιτείας, διότι ἕνεκα τοῦ σχετικῶς ἐλάσσονος φόρου τοῦ ἐγχωρίου καπνοῦ ἐξ αὐτοῦ θὰ ζημιοῦται τὸ ἔλασσον, θὰ ζημιοῦται δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐπι σπουδαιοτέρας ἐλαττώσεως τοῦ τελωνιακοῦ δασμοῦ ἐπὶ τοῦ ἔξωθεν εἰσερχομένου. Ἐὰν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ ὁ ἔξωθεν ἐρχόμενος καὶ ὁ ἔσω παραγόμενος ἐξ ἴσου φορολογοῦνται, τότε καταστρέφεται μὲν ἡ ἔσω παραγωγὴ μὴ δυναμένη νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸν ἔξωθεν εἰσερχόμενον, στερεῖται δὲ ἡ πολιτεία καὶ τοῦ ἐκ τοῦ ἔσω καπνοῦ φόρου.

καπνοῦ νὰ ὀρισθῶσιν εὐτελεῖς, ἢ νὰ ἀρθῇ ὁ ἀν. αγωνισμὸς μεταξὺ τῆς ἰδιωτικῆς παραγωγῆς καὶ ἐπιχειρήσεως πρὸς τὴν φορολογίαν. Τὴν πρώτην λύσιν ἠκολουθοῦμεν μέχρι τοῦδε ἐν Ἑλλάδι· εἶναι ὁμολογουμένως ἡ εὐχερესτέρα λύσις, ἀλλ' εἶναι καὶ ἡ ἀτελεστέρα καὶ ἀξιοκατάκριτος ἐκ παντὸς τρόπου. Τὴν δευτέραν ἀκολουθοῦσι κατ' οὐσίαν τὰ πλείστα τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν τῆς Εὐρώπης, εἶναι δὲ καὶ ἡ μόνη ἣν ἐγκρίνουσι καὶ συνιστῶσιν οἱ δοκιμώτατοι τῶν οἰκονομολόγων.

Ἡ πρώτη λύσις ἤτοι ἡ ἀρχὴ τῆς εὐτελοῦς φορολογίας τοῦ καπνοῦ ἀντίκειται προφανέστατα πρὸς πᾶσαν ἀληθῆ περιφορολογίας ἀρχὴν, δὲν παρέχει δὲ οὐδὲ φαινομένην ὠφέλειαν. Εἶναι κατ' ἀρχὴν ἀτοπον, ἀντικείμενα τρυφῆς νὰ μὴ φορολογῶνται ἐφ' ὅσον εἶναι ἐπιδεκτικὰ φόρου, εἶναι δὲ καὶ ἐπιζήμιον. Διότι εἶναι πρόδηλον ὅτι ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν τῆς πολιτείας πρέπει ἐκ παντὸς τρόπου νὰ εἰσπραχθῶσιν. Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἰσπράττωνται παρὰ τοῦ καπνοῦ, ὅσα δύνανται ἀζημίως πάντῃ νὰ εἰσπραχθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ, θὰ εἰσπραχθῶσι παρ' ἄλλων ἀντικειμένων, ἅτινα φορολογοῦνται ἤδη ἐπαρκῶς ἢ καὶ ὑπὲρ τὸ δέον. Ἀντί λοιπὸν ἡ ἀρχὴ τῆς εὐτελοῦς φορολογίας νὰ ἦναι ἐλάφρυνσις τις καὶ ἀνακούφισις τῶν φορολογουμένων, εἶναι φορολογικὸν βᾶρος καταθλίβον ἐνεκα τῆς ἀνίσου καὶ παραλόγου διανομῆς τῶν φόρων. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι, ἀφοῦ ὁμολογεῖται ἡ ἑκτακτος ἐπιδεικτικότης φορολογίας τοῦ καπνοῦ, ἀφοῦ ὁμολογεῖται ἡ ὀσημέραι ἐπέκτασις τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐπὶ πλείστων, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς λογικῆς ἢ βαρεῖα αὐτοῦ φορολογία, ζητεῖται δὲ μόνον πῶς δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν τοῦτο καὶ ἀποφύγωμεν τὰς ἀνωτέρω δυσχερείας τελειότερον.

2. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ.

Τρία εἶναι ἐπὶ φορολογίας τοῦ καπνοῦ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ καὶ ἐν ἐνεργείᾳ συστήματα. Τὰ δύο πρῶτα κα-

λοῦμεν, ἐκ τῶν χωρῶν εὐθα εἶναι ἐν ἐφαρμογῇ, τὸ μὲν γερμανικόν, τὸ δὲ ἀγγλικόν, τὸ τρίτον εἶναι τὸ τῆς μονοπωλίας· εἶναι δὲ τοῦτο τὸ ἐπὶ πλείστον τῆς Εὐρώπης ἐν χρήσει.

Α'. Γερμανικὸν σύστημα. Ἐν Γερμανίᾳ ἐφαρμόζεται, ἐπὶ τοῦ ἐξωθεν εἰσπραχθέντος καπνοῦ τὸ αὐτὸ τελωνιακὸν σύστημα ὅπερ καθόλου ἐν τῇ τελωνικῇ γερμανικῇ ἐνώσει (Zollverein)· ὡς γνωστὸν κατὰ τὴν τῆς ἐνώσεως ταύτης δασμολογίαν ἅπαντα τὰ ἀντικείμενα ἀδιακρίτως τοῦ εἶδους φορολογοῦνται κατὰ βᾶρος, ὡς κανὼν δὲ τῆς φορολογίας χρησιμεύει ἡ διατίμησις. Ὑπὸ τοιοῦτον σύστημα δασμολογίας εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐδοκίμησῃ ὁ ἴσῃ παραγόμενος καπνός, ἐπειδὴ ὁ ἐξωθεν ἔρχεται εὐθηνότερος καὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον κρείστων, ἀλλῶς ἢ δὲν πρέπει νὰ φορολογητῆαι παντελῶς ἢ εὐτελέστατα. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς Γερμανίας εἶναι τὸ αὐτὸ σχεδὸν πρὸς τὸ τῆς εὐτελοῦς φορολογίας τοῦ καπνοῦ. Ἐμεῖς δὲ ἐλλείψαις πλὴν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐπὶ εὐτελοῦς φορολογίας, τοῦ ὅτι δηλονότι καταλείπει ἀχρηστον δεξιωτάτην πηγὴν φόρου, καὶ ἑτέραν προερχομένην ἐκ τῆς ἐν χρήσει ἀπλῆς δασμολογίας. Διότι εἴπερ που καὶ ἀλλαγῆ καὶ ἐπὶ τοῦ καπνοῦ ἀναγκαιοτάτη καθίσταται ἢ κατ' εἶδος διάφορος φορολογία αὐτοῦ, διότι οὕτω μόνον δύναται δεόντως νὰ ἐξαντληθῇ ἡ ἐπιδεκτικὴ φορολογίας φύσις αὐτοῦ. Ἐνῶ δὲ τῆς ἀπλῆς δασμολογίας πλὴν ὅτι οὐδὲ τοῦτο κατορθοῦται, ἐπιβάλλεται διὰ τῆς μὴ ἀναλόγου φορολογίας τοῦ διαφόρου καπνοῦ βαρύτερος φόρος ἐπὶ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων, αἵτινες δαπανῶσι τὸν εὐτελῆ καπνόν, διότι εὐτελῆ καὶ βαρύτερος καπνός φορολογοῦνται ἐξ ἴσου.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐδέχθη ἐξ ἀνάγκης ἡ Γερμανία στερουμένη μέχρι τοῦδε πολιτικῆς ἐνότητος, ἀνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατος ἡ εἰσαγωγή τῆς μονοπωλίας. Τανῦν ὁμοῦς κατορθωθείσης ταύτης ἐπίκειται ἡ μεταβολὴ καὶ ἐλήφθησαν πρὸς τοῦτο προπαρασκευαί.

Β'. Ἀγγλικὸν σύστημα. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπαγορεύεται

έντελῶς ἢ ἐν τῇ χώρᾳ παραγωγῇ τοῦ καπνοῦ, ἐπιβάλλεται δὲ ἐπὶ τοῦ ἐξωθεν ἐρχομένου βαρὺ τέλος, μέχρι τῆς ἐξάντλησεως τῆς φορολογικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἀποκόπτονται εὐχερέστατα αἱ ἐκ τῆς συγχρόνου ἐσωτερικῆς παραγωγῆς δυσχέρειαι, ἄλλως ὅμως ἀφίεται τὸ λαθρεμπόριον σχεδὸν ἀνενόχλητον, διότι εὐθὺς ὡς εἰσῆχθη ὁ καπνὸς ἐν τῇ χώρᾳ ἀπαλλάσσεται πάσης περαιτέρω ἐπιτηρήσεως ἢ ἐξελέγξεως. Πλὴν τούτου ἐπέρχονται ἄλλαι ζημίαι ἐκ τῆς μὴ καλλιέργειας τοῦ καπνοῦ, ἕνεκα τῆς ἀπωλείας τοῦ κέρδους ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς παραγωγῆς, ἐνθα μάλιστα ἡ χώρα εἶναι ἰδιαζόντως δόκιμος πρὸς καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ. Καθίσταται δὲ κατὰ τοῦτο τὸ σύστημα δυσχερεστάτη ἢ μᾶλλον ἀδύνατος ἢ κατὰ τὰ εἶδη τοῦ καπνοῦ διάφορος αὐτοῦ φορολογία, ἥτις κατὰ τὰ ἔμπροσθεν ῥηθέντα εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον ἀγαθῆς καὶ τελείας φορολογίας τοῦ καπνοῦ.

Τὸ μόνον σύστημα ὅπερ ἀποφεύγει ἐπιτυχῶς τὰς μέχρι τούδε ἐκτεθείσας ἐλλείψεις τῶν ἄλλων συστημάτων εἶναι τὸ τῆς μονοπωλίας.

3. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΣ ΙΔΙΩΣ.

Τὸ σύστημα τῆς μονοπωλίας ἐπὶ τοῦ καπνοῦ συνιστῶσ' δοκιμώτατοι οἰκονομολόγοι ὡς ὁ Malehus, ὁ Jakob, ὁ Lotz, ὁ L. Stein, ἐφαρμόζεται δὲ ἐν Γαλλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Πολωνίᾳ καὶ ἐν πολλαῖς τῆς Ἰταλίας χωραῖς. Πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο ἀντιμάχονται κατὰ πρόληψιν πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐλευθέρως ἐμπορίας. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς πρέπει νὰ διακρίνη τις τρία εἶδη μονοπωλιῶν 1) τὴν οἰκονομολογικὴν μονοπωλίαν ἥτις εἶναι διοικητικὸν μέτρον προνομίου ἐν γένει ἢ εἰδικοῦ προνομίου ἀνακαλύψεως (patent), 2) τὴν ἀστυνομικὴν μονοπωλίαν, ἐνθα λόγος τῆς ἀποκλειστικῆς πωλήσεως εἶναι ἡ δημοσία ἀσφάλεια ὡς ἐπὶ τῆς πυρίτιδος καὶ 3) τὴν δημοσιολογικὴν ἐνθα εἶναι τρόπος τῆς φορολογίας. Ἐπὶ τῆς τελευ-

ταίας γίνεται ὁ πολὺς λόγος καὶ ἡ πολλὴ συζήτησις παρὰ τοῖς οἰκονομολόγοις. Ἐκ τῆς συζητήσεως ὅμως ταύτης προέκυψεν ὅτι ἡ μονοπωλία εἶναι ἀσπαστὴ καὶ δὲν ἐπάγεται οὐδεμίαν οἰκονομικὴν ζημίαν, ἐνθα μόνη αὐτὴ καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν φορολογίαν, ἰδίως ἐνθα αὐτὴ ὡς ἐπὶ τῶν ἀπολαυστικῶν μέσων μόνον ὄριον ἔχει τὴν πλειοτέραν ἐξάντλησιν τῆς φορολογικῆς αὐτῶν δυνάμεως, ὅπερ ἐξαιρέτως ἀληθεύει ἐπὶ τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ.

Ἐπὶ τῆς διὰ μονοπωλίας φορολογίας τοῦ καπνοῦ εἶναι διακριτέαι τρεῖς κύριαι καὶ ἀρχικαὶ σχέσεις περὶ ἃς διάφορος εἶναι ἡ πρακτικὴ διαχείρησις τῶν διαφορῶν ἐθνῶν, εἶναι δὲ αὗται ἡ κατὰ μονοπωλίαν ἄμεσος παραγωγῇ τοῦ καπνοῦ, ἡ κατὰ μονοπωλίαν ἐπεξεργασία αὐτοῦ καὶ τρίτη ἡ κατὰ μονοπωλίαν πώλησις, ἐν ᾗ ἔγκειται κυρίως ἡ φορολογία.

α) Ἄμεσος παραγωγῇ ἐπὶ μονοπωλίας.

Ἡ ἄμεσος παραγωγῇ τοῦ καπνοῦ διὰ τῆς πολιτείας δύνανται νὰ χωρήσῃ μέχρις ἐντελοῦς ἀποκλείσεως τῶν ἰδιωτῶν ὡς ἐπὶ τοῦ ἁλατος. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ ἀπαιτεῖ ἰδιάζουσαν ἱκανότητα, ἡ ἄμεσος καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ εἶναι ἄτοπος καὶ ἐπιζήμιος, πολλῶν δὲ προτιμότερον νὰ ἀρεθῇ ἡ ἄμεσος παραγωγῇ ἐντελῶς ἐλευθέρᾳ τοῖς ἰδιώταις, ἀλλὰ νὰ ἀπαγορευθῆται ἡ μετάβασις τοῦ παραγομένου εἰς συναλλαγὴν. Τοῦτο κατορθοῦται ἐὰν ἡ πολιτεία εἶναι ὁ μόνος ἀγοραστὴς τοῦ παραγομένου καπνοῦ, καὶ μηδὲ μόνον τοῦ παραχθέντος μεταβαίνει ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν καλλιεργητῶν εἰς ἰδιωτικὴν ἀνάλωσιν.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη διεξάγεται κατὰ μέρος διὰ τῶν ἐξῆς μέτρων.

1) Ἀκριβῆς ἐπιτήρησις τῆς ἰδιωτικῆς παραγωγῆς ὅπως τὸ πωλούμενον ἀντιστοιχῇ ἀκριβῶς πρὸς τὸ παραγόμενον.

Ἡ ἐπιτήρησις ἐνασκειῖται ἐν πρώτοις διὰ δηλώσεως τοῦ ἀγροῦ ὃν προορίζει ὁ καλλιεργητὴς τοῦ καπνοῦ πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ δι' ἀκριβῶν διατάξεων περὶ τῆς φυτείας αὐτοῦ. Τὸ μέτρον τοῦ περιορισμοῦ τῆς καλλιεργ-

γείας τοῦ καπνοῦ ἔχει λόγον μόνον ὅταν ὑπάρχη φόβος ὅτι διὰ τῆς μεμερισμένης καλλιέργειας τὰ ἐξοδα τῆς ἐπιτηρήσεως θὰ ἀυξήσωσι καθ' ὑπερβολήν.

2) Κατὰ μονοπωλίαν ἀγορὰ τοῦ παραχθέντος.

Αὕτη ἀπαιτεῖ σειράν ἐδικῶν μέτρων, ἅτινα θεωρητικῶς δύνανται εὐκόλως νὰ ὀρισθῶσιν, ἐξ ὧν ὁμοίως τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς ἤρτηται ἡ ἐπιτυχία τῆς μονοπωλίας· τὰ μέτρα ταῦτα εἶναι τὰδε :

α) νὰ ὀρισθῇ προθεσμία παραδόσεως κοινῇ εἰς ἅπαντα τὸν ἰδιωτικῶς παραγόμενον καπνὸν κατὰ κλίμα καὶ θέσιν τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς.

β) νὰ διορισθῶσιν οἱ ὑπάλληλοι καὶ τὰ καταστήματα ἐνθα θὰ γίνηται ἡ ἀγορά.

γ) ἀκριβῆς ταξινόμησις τῶν εἰδῶν τοῦ καπνοῦ καὶ ἀνάλογος προσδιορισμὸς τῆς τιμῆς, ὥστε ἡ μείζων δεξιότης κατὰ τὴν παραγωγήν νὰ ἀμείβηται δι' ἀναλόγου καθαροῦ κέρδους.

δ) διάταξις τῶν τύπων τῆς πωλήσεως, οἵτινες πρέπει νὰ ἴναι ὁμοίομορφοι πρὸς εὐχερεστέραν ἐξέλεξιν. Τὴν βάσιν ἀποτελοῦσι κατ' αὐτοὺς τὰ βιβλία τῶν πωλήσεων διὰ τοὺς καλλιεργητάς, ἐν οἷς πρέπει νὰ σημειῶται καὶ ὁ ἀγρὸς, ὅθεν παρήχθη, καὶ ἡ ἄδεια πρὸς καλλιέργειαν, καὶ τὰ στελέχη τῆς ἀγορᾶς διὰ τοὺς διορισθέντας ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἅτινα φυσικῶ τῷ λόγῳ πρέπει νὰ συμφωνῶσι πρὸς τὰ βιβλία τῆς πωλήσεως.

6) Εἰσαγωγή τοῦ καπνοῦ ἐξωθεν.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐπὶ μονοπωλίας, ἡ εἰσαγωγή καπνοῦ πρὸς ἰδιωτικὴν συναλλαγὴν ἀπαγορεύεται. Καὶ ἡ εἰσαγωγή ἐξωθεν ὡς καὶ ἡ παραγωγή ἐν τῇ χώρᾳ ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τῇ πολιτείᾳ. Τὴν εἰσαγωγήν δύναται νὰ διενεργήσῃ τὸ κράτος δι' ἀμέσου ἀγορᾶς τοῦ εἰσερχομένου κατεργασμένου ἢ ἀκατεργάστου καπνοῦ, ἢ ἀναθέτει τὴν ἀγορὰν εἰς ἐμπόρους καὶ οὗτοι προμηθεύουσιν αὐτῷ τὸν ἀγορασθέντα· ὁ τελευταῖος τρόπος διενεργούμενος ἰδίως διὰ πλειστηριασμοῦ εἶναι ὁ προτιμότερος.

Ἡ κατὰ μονοπωλίαν εἰσαγωγή δὲν πρέπει ν' ἀποκλείη τὴν εἰσαγωγήν πρὸς ἀτομικὴν χρῆσιν, διότι μόνον οὕτως ἀποφεύγει τις τὸ λαθρεμπόριον ὅπερ ἐνταῦθα ἔνεκα τοῦ μεγάλου κέρδους εἶναι ἐπικινδυνωδέστατον. Ἀλλὰ πρέπει ἡ τοιαύτη εἰσαγωγή νὰ ὑποβάληται εἰς διατυπώσεις, ἧτοι

νὰ ἀπαιτῆται ἐιδικὴ ἐκάστοτε ἄδεια καὶ νὰ περιορίζηται ἐπὶ ὀρισμένου ποσοῦ, ἔπειτα δὲ νὰ ὑποβάληται εἰς τέλος εἰσαγωγῆς ἀνάλογον πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν φόρον τοῦ καπνοῦ.

γ) Κατεργασία τοῦ καπνοῦ ἐπὶ μονοπωλίας.

Κατὰ τὴν κατεργασίαν τοῦ καπνοῦ πρέπει νὰ τηρῆται αὐστηρῶς ἡ μονοπωλία καὶ πᾶσα ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις νὰ ἀπαγορεύηται. Κατὰ τὸ σύστημα τῆς πωλήσεως κανονίζεται καὶ ἡ κατεργασία. Αὕτη πρέπει νὰ παρασκευάζη κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν ἀκριβῶς ὅ,τι ἡ διοίκησις θεωρεῖ κατάλληλον πρὸς πώλησιν. Δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀνατίθεται εἰς ἰδιώτας, ἀλλὰ νὰ διενεργῆται ἐν καταστήμασι τοῦ κράτους, ταῦτα δὲ νὰ ἀνδρῶνται ἐνθα ἡ θέσις φαίνεται κατάλληλος πρὸς πώλησιν.

Ἡ κυριώτερα τῆς κατεργασίας ἀρετὴ εἶναι νὰ παρασκευάζη τὸν καπνὸν οὕτως, ὥστε ἐνῶ ἀνταποκρίνεται πρὸς πάσας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καταναλώσεως, νὰ συγχωρῇ συγχρόνως καὶ τὰς ἀναγκαίαις παραλλαγὰς τοῦ φορολογικοῦ μέτρου. Καὶ διὰ τοὺς δύο τούτους σκοποὺς εὐτυχῶς ὁ καπνὸς ἀποδείκνυται δεξιώτατος. Ὡς κανὼν πρέπει νὰ τηρῆται πάντοτε ὅτι κατὰ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν πρέπει τρία εἶδη καπνοῦ νὰ παράγονται, ταῦτα δὲ νὰ ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὴν ἀνωτέραν, τὴν μέσην καὶ τὴν ἀπορωτέραν τάξιν τῶν πολιτῶν.

δ) Μέτρον φορολογίας.

Ἡ τιμὴ τῆς πωλήσεως περιέχει τὸν φόρον, οὗτος δὲ ἀνευρίσκειται ἀφαιρουμένων τῶν ἐξόδων ἐκ τοῦ τιμήματος. Ὁσφ εὐτελέστερος ὁ καπνὸς καὶ ὅσφ ἐπομένως γενικωτέρα εἶναι αὐτοῦ ἡ χρῆσις τοσοῦτω ὀλιγώτερον πρέπει ὁ φόρος νὰ ὑπερβαίη τὰ ἐξοδα, ἐνῶ τούναντίον πρέπει νὰ ἐπιτείνεται καὶ αὐξάνη ἐφ' ὅσον εἶναι καλητέρα ἡ ποιότης τοῦ καπνοῦ καὶ ἐπομένως ἡ χρῆσις περιορίζεται εἰς τάξεις ἀνθρώπων μειζόνων προσόδων. Ἐφ' ὅσον ἡ κατανάλωσις δὲν ἐλαττοῦται ὁ φόρος δὲ, πρέπει νὰ θεωρῆται βαρὺς πρὸς πάντα τὰ εἶδη. Τὸ περιεργότατον τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ εἶναι ὅτι ὅσφ αὐξάνει ὁ φόρος τοσοῦτω αὐξάνει καὶ ἡ κατανάλωσις καὶ ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν εὐρέθη τὸ τελευταῖον ὄριον. Ἡ πώλησις δύναται διττῶς νὰ διενεργηθῇ· ἢ ἡ λιανικὴ πώλησις ἀφίεται ἐλευθέρως εἰς τοὺς ἰδιώτας, τὸ δὲ δημόσιον ἐπιφυλάσσεται εἰς ἑαυτὸ τὴν εἰς μεγάλα ποσὰ πώλησιν, ἢ αὐτὸ τὸ δημόσιον διενεργεῖ καὶ τὴν λιανικὴν πώλησιν. Τὸ πρῶτον σύστημα εἶναι ἀπλούστερον, ἀλλὰ καθιστᾷ

αδύνατον τὴν ἐξέλεγεῖν καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς παρανόμου κατεργασίας καὶ εἰσαγωγῆς ἐξώθεν καπνοῦ. Τὸ δεύτερον εἶναι ὁμολογουμένως τὸ ὀρθότερον. Τὸ δημόσιον διατηρεῖ καὶ τὰ ἐπὶ μέρους πωλητήρια, ἀφίνων ἐν ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ πωλουμένου καπνοῦ εἰς τὸν δι' εἰδικῆς ἀδείας πρὸς τοιαύτην πώλησιν γενόμενον δεκτόν. Αἱ λεπτομέρειαι εἶναι τῆς διοικήσεως.

4. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ.

Ἡ Εὐρώπη διαιρεῖται κατὰ τὰς χώρας ἐνθα εἶναι βαρύτερα ἢ ἐλαφροτέρα ἡ φορολογία τοῦ καπνοῦ, παρατηρεῖται δὲ ὅτι αἱ βαρύτερον φορολογούμεναι ἔχουσι καὶ μείζονα κατανάλωσιν τοῦ καπνοῦ. Ἡμεῖς ποιούμεθα ἐνταῦθα λόγον περὶ μόνων τῶν ἀξιολογωτάτων αὐτῆς ἐθνῶν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς ἐρρέθη καὶ πρότερον, δὲν ὑπάρχει τὸ σύστημα τῆς ἀληθοῦς μονοπωλίας. Ἡ ἐσωτερικὴ παραγωγὴ ἀπηγορεύθη ἀπὸ Καρόλου τοῦ Β'. Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἡ χώρα τῆς βαρυτάτης φορολογίας τοῦ καπνοῦ. Κατὰ τὸ 1840 ἠῤῥήθη αὐτὴ ὡς ἐξῆς· ἐπὶ ἐκάστης λίτρας καπνοῦ ἐπληρώνετο δασμὸς ἐπὶ φύλλων μὲν 3 σχ. καὶ 5 π., ἐπὶ σιγάρων δὲ 9 σχ. καὶ 5 π., ἐπὶ ταμπάκου δὲ 6 σχ. καὶ 5 π., παρετηρήθη δὲ καὶ μετὰ τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο μέγεθος τοῦ φόρου ὅτι ἡ κατανάλωσις ἠῤῥησε μέχρι 261,000 κανταρίων. Τῷ 1863 ἐμειώθη ὁ φόρος εἰς 4 σχ. διὰ τὸν καπνὸν, εἰς 3 σχ., 9 π. μέχρι 4 σχ. 7 π. διὰ τὸν ταμπάκον, εἰς 5 σχ. διὰ τὰ σιγάρρα, ἀλλ' ἡ μείωσις δὲν εὐδοκίμησεν εἰσέτι.

Ἐν Ρωσίᾳ παραγωγὴ, κατεργασία καὶ ἐμπόριον τοῦ καπνοῦ διενεργοῦνται ἐλευθέρως. Ἡ φορολογία εἶναι διάφορος κατὰ τὸ ποῖον τοῦ καπνοῦ, βαρύτερα δὲ ἡ τοῦ ἐξώθεν εἰσερχομένου πρὸς προστασίαν τῆς ἐσωτερικῆς καλλιέργειας, εἰσπράττεται δὲ κατὰ τὴν κατεργασίαν καὶ πώλησιν καὶ ἀποδείκνυται ἐκ τινος ταινίας, δι' ἧς περιβάλλονται ἅπαντα τὰ πρὸς κατανάλωσιν παρασκευαζόμενα τοῦ καπνοῦ εἶδη. Πλὴν τοῦ φόρου ἐμπορικὰ καὶ καπνοπωλεῖα καπνῶν πληρώνουσι καὶ τέλος ἀδείας.

Ἐν Γαλλίᾳ εἰσῆχθη ἡ μονοπωλία ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ'. Παρέχει δὲ τὸ τρανώτατον παράδειγμα τῆς συγχρόνου αὔξεσεως τῆς φυρολογίας καὶ τῆς αὔξεσεως τῆς καταναλώσεως. Περιεργοτάτη εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐπαναστάσεως. Τῷ 1791 κατηργήθη τὸ μονοπωλεῖον, καὶ ἐπε-

βλήθη φόρος καταναλώσεως 25 φρ. ἐπὶ 100 λιτρῶν. Τὰ εἰσοδήματα ἄτινα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἀνῆρχοντο εἰς 32 ἑκατομμ. λίρ. περίπου ἐξέλιπον σχεδὸν ἐντελῶς. Ἐτεῖ Θ'. τῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἐκ τοῦ καπνοῦ εἰσοδήματα ἀνῆρχοντα εἰς 1,130,000 φρ. Αὐξήθέντος τοῦ φόρου τῷ Γ'. ἔτει ἠῤῥησαν καὶ αἱ πρόσοδοι εἰς 4,300,000 φρ. Τῷ 1806 ὁ διπλασιασμὸς τοῦ φόρου ἀπέφερε 15 ἑκατομμ. Τὸ Διάταγμα τῆς 29 Δεκεμβρίου 1810 εἰσήγαγεν ἐκ νέου τὴν μονοπωλίαν, αἱ δὲ πρόσοδοι τοῦ κράτους ἠῤῥησαν εἰς 28 ἑκατομμ.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α' ἐγένοντο πολυεεῖς προσβολαὶ τῆς μονοπωλίας. Μὴ τολμῶντες ὁμῶς νὰ καταργήσωσιν αὐτὴν ἐντελῶς παρέτεινον αὐτὴν ἐπὶ δεκαετίαν. Πάντοτε δὲ παρετηρήθη αὔξεσις σπουδαία τῶν προσόδων. Ἐνῶ τῷ 1815 ἡ καθαρὰ πρόσοδος ἦτο 23,300,000 φρ. τῷ 1855 ἀνῆλθεν εἰς 113,800,000 φρ.

Ἐν Ἀυστρίᾳ εἰσῆχθη ἡ μονοπωλία ἤδη τῷ 1670. Μέχρι τοῦ 1784 ἐξεδίδοτο εἰς μίσθωσιν καὶ ἀπέφερε μόνον 1,925,000 φιορινίων. Τῷ 1784 ἀνέλαβεν αὐτὴ ἡ κυβέρνησις τὴν παραγωγὴν, ἀλλ' αἱ Οὐγγρικαὶ χῶραι καὶ ἡ Γαλικία ἔμειναν ἐλεύθεραι. Τῷ 1834 συνέστη ἰδίᾳ Διεύθυνσις τῆς κατεργασίας τοῦ καπνοῦ. Τῷ 1828 εἰσῆχθη ἡ μονοπωλία καὶ ἐν τῇ Νοτίᾳ Τυρολίᾳ, τῷ δὲ 1851 εἰσῆχθη τέλος καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ, καταργηθέντων τῶν ἰδιωτικῶν καταστημάτων σκευασίας τοῦ καπνοῦ ἐπὶ ἀποζημιώσει. Ἐντὸς πενταετίας ἐδιπλασιάσθησαν σχεδὸν αἱ πρόσοδοι· οὕτω τῷ 1851 ἡ καθαρὰ πρόσοδος ἦτο 13,926,703 φιορίνια, τῷ 1851 δὲ 26,557,517 φιορίνια, ἐνῶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ καθαρὰ πρόσοδος ἐπὶ ἀντικειμένων καταναλώσεως ἀνέβη μόλις κατὰ 30 ἕως 31 0]0, τοῦ τελωνείου ἕως 3,1 τοῖς 0]0 καὶ τοῦ ἄλατος κατὰ 3,6 τοῖς 0]0.

Κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μονοπωλίας ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐλέγετο παρὰ πολλῶν ὅτι ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ θὰ καταστραφῆ, ἐν αὐτῇ τῇ παραγωγοτάτῃ τοῦ καπνοῦ χώρα ἐκ τῆς μονοπωλίας. Αἱ καταστατικαὶ παρατηρήσεις ἐβεβαίωσαν τὸ ἐναντίον, ὅτι ἐνῶ δηλαδὴ τῷ 1851, ἦτοι κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μονοπωλίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν φυτευτῶν ἀνῆρχετο εἰς 40,113 μετὰ 35,136 ζευγαρίων τῷ 1855 οἱ φυτευταὶ ἦσαν 83,575 μετὰ 60,241 ζευγαρίων, ὥστε ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ἡ παραγωγὴ οὐχὶ μόνον καλύπτει τὴν κατανάλωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρει ὑπερβάλλει αὐτήν. Ἡ ἰσ-

τορία αὐτῆ τῆς μονοπωλίας ἐν Αὐστρία, ἰδίως ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μονοπωλίας ἐν Οὐγγαρία εἶναι διδακτικωτάτη διὰ χώρας ἐν αἷς ὡς ἡ ἡμετέρα ὁ καπνὸς καλλιεργεῖται ἐλευθέρως, καθόσον παρέχει τρανήν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ μονοπωλία ἐπενεργεῖ εὐεργητικῶς ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, ἀσφαλίζουσα αὐτῇ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐκποίησιν τοῦ προϊόντος.

Εἶδομεν ἀνωτέρω τὸ ἐν Γερμανίᾳ ἰσχύον σύστημα φορολογίας τοῦ ἐξωθεν εἰσερχομένου καπνοῦ. Ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν παραγωγὴν εἶναι διάφορος κατὰ κράτη ἡ φορολογία. Χώραί τινες δὲν ποιοῦσιν οὐδεμίαν διάκρισιν τῶν καπνῶν, ἀλλ' ἐξ ἴσου φορολογοῦσι καὶ τοὺς ἐτεροεῖδεῖς ἐσωτερικοὺς καπνοὺς. Ἡ Πρωσσία διακρίνει τέσσαρα εἶδη ἐδάφους καλλιεργουμένου διὰ καπνόν, ἔχει δὲ δι' ἕκαστον ἴδιον μέτρον φορολογίας.

Ἐν τέλει προσθέτομεν συγκριτικὸν πίνακα κατὰ χώρας τῆς καθαρῆς προσόδου καὶ τῆς κατ' ἀνθρώπον διανομῆς αὐτῆς. Ὁ πίναξ ἐλήφθη ἐκ τοῦ *Journal des Économistes*, εἶναι περὶ τοῦ ἔτους 1859 καὶ εἶναι ἐσφαλμένος καθόσον παρέχει μικροτέρους τῶν ἀληθῶν ἀριθμούς. Υπολογίζεται δὲ ἡ καθαρά προσόδος εἰς φράγκων ἑκατομμύρια.

	καθαρὴ προσόδος	κατ' ἀνθρώπον
Ἀγγλία	118,1	4,40 »
Γαλλία	88,0	2,50 »
Γερμανία	7,7	0,27 »
Πρωσσία (ἐξαιρουμένης Πολωνίας)	7,6	0,44 »
Αὐστρία	23,9	0,60 »
		I. Π. Ε

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΚΟΠΑΡΑΓΩΓΗ.

Ἡ ὑπὸ τινων ὑποστηρικθῆσα ἰδέα, ὅτι ἡ πρώτη συκὴ ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γῆν, φαίεται μοι τόσῳ ἀμφίβολος, ὥστε μαρτυρεῖ ἡ παρουσία τοῦ ἑσπερίου κλίματος πρὸς πολλὰ ἄλλα ὑπὸ τὸ αὐτὸν περίου πτωχικὸν κλίματι. Οὐδὲ δύναμαι νὰ παραβῶ, ὅτι ἡ ἰουδαϊκὴ συκὴ τὴν ὁποίαν ἀπεξήραναν ὁ λόγιος καὶ Κερύου, ἢ τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγῆς.

Τὸ ἀκριβές εἶναι ὅτι τὸ δένδρον αὐτὸ ἀνήκει εἰς τὰς με-

σημβρινὰ γῶργι καὶ ὅτι οἱ νά-οικεῖ αὐτῶν τρώουσι τὸν ἀρχαῖον καρπὸν τοῦ νωπὸν, καταδικάζοντες τοὺς ξένους εἰς τὴν ξηροφαγίαν. Ὅτι καθ' ὅλους τοὺς λόγους πρόκειται περὶ ὑγιεινῆς τροφῆς, κατὰ τοῦτο ἡ πείρα ὄλων τῶν αἰώνων εἶναι σύμφωνος. Ἄς προστεθῇ καὶ ἡ ἰδέα τῶν συκοφάγων Πυθαγορείων, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι ἡ χρῆσις τῶν σύκων ἐμπεδώνει τὴν ἠθικὴν καὶ ὑποκινεῖ τὰς φιλοσοφικὰς μελέτας.

Χωρὶς περαιτέρω πολυπραγμοσύνης εἰς τὴν θεωρητικὴν ταύτην ἐνοίαν, δὲν γινώσκω ἄλλον καρπὸν ἀναμιχθέντα εἰς τὰς κοινωνικὰς τύχας τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τοσαύτης ἐντάσεως ὅσον ὁ τῆς συκῆς. Ὁ συκοφάντης εἶναι δημιούργημα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀνήκει μάλιστα εἰς τὸ ἐκλεκτότερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, τὴν Ἀττικὴν. Ἦρχισεν ἀπὸ τῆς καταδειξεως τῶν παρανόμως ἐξαγόντων τὰ Ἀθηναϊκὰ σύκα (σῦκον-φαίνω) καὶ ἐτελείωσεν εἰς τὸν τρόπον παντὸς τιμίου ἀνθρώπου, τὸ ὅποιον τὸ νέον συκοφαντικὸν ἐπάγγελμα ἐνωρὶς περιελαβε. Καθὼς λέγει ὁ Ἀθηναῖος (Γ', 74) αὐδ' ἐξάγεσθαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς τὰς ἀπ' αὐτῶν γινομένας ἰσχάδας. ἵνα μόνον ἀπολαύειεν οἱ κατοικοῦντες· καὶ ἐπεὶ πολλοὶ ἐνεφανίζοντο διακλέπτοντες, οἱ τοιούτους μηνύοντες τοῖς δικασταῖς, ἐκλήθησαν τότε πρῶτον συσοφάνται. Προσθέτουσι δὲ οἱ ἐτυμολόγοι, ὅτι «καλλίστων ὄντων τῶν Ἀθηναίων σύκων καὶ διὰ τοῦτο κωλυόντων ἐξάγειν αὐτὰ (ἐκ τῆς Ἀττικῆς), ἐκλεπτον αὐτὰ τινὲς καὶ ἐξήγον ἔξω, τοὺς δὲ μυνύοντας καὶ φαίνοντας τοὺς ἐξάγοντας, ἀπεδέχοντο μὲν, ἐξ ὧν δὲ ἔπρατιον, συκοφάντας ὠνόμασαν· συνέδη δὲ καὶ τοὺς ὁπωσοῦν κατηγοροῦντας τινος φιλαπεχθημόνως, οὕτω προσαγορεύεσθαι.»

Ἐν τούτοις εἰς τὸ πείσμα ὄλων τῶν ἀπαγορεύσεων τῆς συκοεξαγωγῆς, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ τράπεζα τοῦ Πέρσου βασιλέως ἐγένωσκε τὰς ὠραιτέρας τῶν Ἀττικῶν ἰσχάδων καὶ ὅτι, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Ἀθηναῖον (ΙΔ', 67), ὁ ἐκλεκτὸς οὗτος καρπὸς δὲν εἶναι ἀλλότριος πρὸς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου· «εἰσενέγκαντος γὰρ ποτε τῶν εὐνοῦχων τινὸς ἐν τοῖς λοιποῖς τραγήμασιν ἰσχάδας Ἀττικὰς, ἐρωτῆσαι (τὸν Ξέρξην) ποδαπαὶ εἰσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθετο ἐξ Ἀθηναίων, τοῖς ἀγορασταῖς ἐκέλευεν ὠνεῖσθαι, ἕως ἂν ἐξουσία γένηται αὐτῷ λαμβάνειν ὅταν ἐθέλη, καὶ μὴ ἀγοράζειν. Λέγεται δὲ τὸν εὐνοῦχον ἐπίτηδες τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα αὐτὸν ὑπομνήσῃ τῆς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατείας.» Τοιοῦτοι πάντοτε οἱ αὐλικοί. Αἱ ἐρεθιστικαὶ ιδιότητες αὐτῶν ὡς καὶ αἱ

ἀρπακτικά τῶν μεγάλων Βασιλέων εἶναι τόσον ἀρχαῖα, ὅσον καὶ αἱ ἰσχάδες τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐάν ἀπὸ τῆς ἀπαγορευτικῆς ταύτης περιόδου μεταβῶμεν εἰς τὴν τελευταίαν καθ' ἡμᾶς τεσσαρκονταετίαν, ἡ ἐξαγωγή τῶν Ἑλληνικῶν σύκων, εἶναι τόσῳ ἐλευθέρα, ὅσῳ ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ ἔσχατος τῶν συκοφάγων κατοίκων τῶν πλησιεστέρων πρὸς ἡμᾶς τριῶν αὐτοκρατοριῶν, τῆς Αὐστριακῆς, Ῥωσσικῆς καὶ Τουρκικῆς, αἵτινες ὑπὸ γενικὴν ἐποψίν εἶναι αἱ σπουδαιότεραι καταναλώτριαι τῶν Ἑλληνικῶν σύκων. Ἐπὶ 205308 στατήρων ἐξαγωγῆς τοῦ 1872, ἡ μὲν Αὐστρία κατηνάλωσε 152237, ἡ δὲ Ῥωσσία 33290, ἡ δὲ Τουρκία 14954. Μόλις ἀπολείπονται, ἐκ τῆς ὅλης ἐξαγωγῆς, 3917 στατήρες διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ 910 διὰ τὴν Ἰταλίαν, Ῥωμουνίαν, Αἴγυπτον καὶ Γαλλίαν.

Αἱ ἐπὶ τῆς συκοπαραγωγῆς εἰσπράξεις τοῦ δημοσίου θησαυροῦ τῆς Ἑλλάδος ἀναφέρονται μᾶλλον εἰς τὴν ἔγγειον ἢ εἰς τὴν τελωνιακὴν τοῦ προϊόντος φορολογίαν. Κατὰ τὸν φορολογικὸν π. χ. νόμον τῆς 23 Μαρτίου 1874 μεταξὺ τῶν προϊόντων, τῶν ὁποίων ὁ ἔγγειος φόρος καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπικαρπίας εἰσπράττονται εἰς τὰ τελωνεῖα, λογίζονται καὶ τὰ σύκα φορολογούμενα κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἢ τὴν διὰ θαλάσσης μεταφορὰν ἐπὶ μιᾶ καὶ ἡμισείᾳ δραχμῇ κατὰ στατήρα. Κατὰ τὸν πρῦπολογισμὸν τοῦ 1873 τὸ ἐντεῦθεν πηγάζον εἰσόδημα τῆς ἐπικρατείας προσδιωρίσθη εἰς 440000 δρ. ἐξ ὧν αἱ 200000 ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐθνικοῖδιοκτητῶν σύκων τῶν ἐπαρχιῶν Καλαμῶν, Μεσσηνίας, Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς καὶ Πυλίας. Ἐν γένει τὸ σπουδαιότερον τῆς Ἑλληνικῆς συκοπαραγωγῆς μετετέθη ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς εἰς τὴν νεωτέραν ἀνατολικομεσημβρινὴν Πελοπόννησον. Καὶ μεταξὺ τῶν Κυκλάδων ἡ ἄλλοτε περίφημος διὰ τὰ ὠραία σύκα τῆς Νάξου ἐπὶ μικροῖς νῦν σχετικῶς συναγωνίζεται πρὸς τὴν Τήνον, Ἄνδρον κλπ.

Ἴνα δοθῇ γενικὴ τις ἔννοια περὶ τοῦ κλάδου τούτου τῆς δένδροκομικῆς τοῦ ἔθνους ἐργασίας, χρησιμώτατος εἶναι ὁ ὑπολογισμὸς τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν συκοεξαγωγῆς εἰς βᾶρος καὶ ἀξίαν. Ἐπὶ εἰς τὰ ὀλικά κατ' αὐτὸν ποσὰ προστεθῆ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ κατὰ τόπους, εἰς νωπὰ καὶ ξηρὰ σύκα, κατανάλωσις, ἡ εἰκὼν θέλει μὲν εἶσθαι πλήρης, ἔχει ὅμως πολλὴν τῆς φαντασίας ἀνάγκην. Διὰ τὸ προκειμένον θέμα ἀρκεῖ ἡ ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐξαγωγικοῦ ἡμῶν ἐμπορίου ποσότης τῶν σύκων, διότι κατέχουσι ταῦτα τὴν τε-

τάρτην μὲν θέσιν κατὰ τὰ ἔτη 1869, 1870, 1871 καὶ 1872 τὴν πέμπτην δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1873. Ἡ παρατήρησις αὕτη δικαιολογεῖ τὴν ἐπὶ τῶν ἐπομένων ἀριθμῶν τῆς ἀπὸ 1869—73, συκοεξαγωγῆς προσοχὴν:

Ἔτη	Στατήρες	Δραχμαὶ	Ἔτη	Στατήρες	Δραχμαὶ
1864	109163	1336360	1869	152387	2286060
1865	110646	1574303	1870	112749	1702730
1866	103515	1616422	1871	207067	3144753
1867	138266	1852680	1872	205308	3560008
1868	135549	2271610	1873	141013	2735827
ὅλον	597139	8651374	ὅλον	818524	13399408

Ἐκ τῆς διαιρέσεως τῆς προκειμένης δεκαετίας εἰς δύο ἴσα τμήματα παρατηροῦμεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ πρώτου εἰς τὸ δεύτερον ὑπάρχει μεγίστη τῶ ὄντι πρόοδος. Ἀπὸ 597 χιλ. στατήρων κατὰ τὴν πρώτην πενταετίαν, ἐξήγαγεν ἡ δευτέρα 848 χιλ. καὶ ἀπὸ 8 $\frac{6}{10}$ ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἀξίαν τῆς πρώτης πενταετίας, ἐδημιούργησεν ἡ δευτέρα ὑπὲρ τὰ 13 $\frac{3}{10}$. Ἐπὶ τοῦ ὅλου γεωργικῆ βιομηχανία, εἰσάγουσα ἐν τῷ τόπῳ, διὰ τῆς μικροτέρας σχετικῶς παραγωγικῆς δαπάνης ἐντός δέκα ἐτῶν, 22 ἑκατομμύρια δραχμῶν, μέσος ὅρος πλέον τῶν 2 $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. κατ' ἔτος, κατέχει ἀναμφισβητήτως σπουδαιοτὴν βαθμίδα εἰς τὴν κλίμακα τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

Ἡ περαιτέρω τελειοποίησις τοῦ γεωργικοῦ τούτου κλάδου συνδέεται ἀφ' ἐνός μὲν πρὸς τὴν βελτίωσιν τοῦ εἶδους τῶν σύκων καὶ τῆς τεχνικῆς διὰ τὸ ἐμπόριον προπαρασκευῆς αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν γνώσιν τῶν πρὸς οὓς ἡ ἡμετέρα συκοπαραγωγὴ συναγωνίζεται ἐν ταῖς ξέναις ἀγοραῖς. Τὰ ὠραιότερα τῶν σύκων ὀφείλονται εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰονίας. Εἶναι μέγιστο, στρογγυλά καὶ ὑποκίτρινα. Ἡ γλυκύτης καὶ ἡ λεπτοτης αὐτῶν ἔχουσι τι ἀληθῶς ἔξοχον. Τὸ δὲ ἐμπόριον τὰ γνωρίζει ὑπὸ τρεῖς ἰδιαιτέρας ποιότητος καὶ τὰ μεταβιβάζει ἀπὸ τῆς Σμύρνης εἰς Ἀγγλίαν κυρίως, Ὀλλανδίαν καὶ Αὐστρίαν. Ἀπέναντι τῶν σύκων τούτων τὰ Ἑλληνικὰ ἔχουσι τι σκληρόν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν, καθυστεροῦσι κατὰ τὴν γλυκύτητα καὶ ἐν γένει ἀποτελοῦσιν ὑποδεέστερον εἶδος. Τίνος ἕνεκα δὲν καλλιεργοῦνται κατὰ τὰς τερπνάς τῆς Μεσσηνίας ἀκτὰς τὰ ἐπὶ τῶν Ἰονικῶν τοσοῦτον εὐδοκίμου; Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς διὰ τὴν ἐξαγωγὴν προπαρασκευῆς τῶν Ἑλληνικῶν σύκων δεῖται ἰδιαιτέρας ἐπεξεργασίας. Ἀπανταχοῦ αἱ μέθοδοι μεταβάλλονται καὶ τελειοποιοῦνται. Ἀρά γε αἱ τῆς Ἑλληνι-

κῆς γεωργικῆς πρέπει νὰ μένωσι στάσιμοι; Ὁ τρόπος π. χ. τῆς ἐν κλιβάνοις ἀποξηράνσεως τῶν σύκων, ὁ ὅσον ἐν χρήσει κατὰ τὰς Κυκλάδας, ὑποβιάζει σημαντικῶς τὴν ποιότητα αὐτῶν. Ἡ ἐκλογή τῶν ὑγιῶν σύκων, ἡ ταχύτης περὶ τὴν ἡλιακὴν ἀποξήρανσιν αὐτῶν, ἡ καθαριότης καὶ ἡ τοποθέτησις των ἐξασκοῦσι μεγάλην ἐπιρροήν ἐπὶ τοῦ ἐν γένει συκοεμπορίου.

Κατ' αὐτὸ ἐκτὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνταγωνίζονται πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σύκα καὶ τὰ τῆς Δαλματίας, τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Πορτογαλλίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας. Μεταξὺ τῶν Ἰταλικῶν σύκων τὰ τῆς Γενούης διακρίνονται διὰ τὴν πρὸς τὰ Ἴονικὰ προσεγγίζουσαν γλυκύτητα αὐτῶν. Κατόπιν ἔρχονται τὰ Δαλματικά καὶ Γαλλικὰ, μικρὰ τὸ μέγεθος, ἰσχυρῶς γλυκὰ καὶ δυσκόλως ἀντέχοντα εἰς τὴν ἐπιρροήν τοῦ χρόνου. Ἀπέναντι τῶν σύκων τούτων τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης τὰ Ἑλληνικὰ δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀξιώσεις εἰς κρείττους ὄρους συναγωνισμοῦ ὑπὸ μίαν ἐν τούτοις προϋπόθεσιν τὴν τῆς κατανοήσεως τῶν περιστάσεων τῆς εὐρείας τῶν καταναλωτῶν ἀγορᾶς. Δὲν ἀρκεῖ νὰ δίδητε, πρέπει καὶ καλῶς νὰ δίδητε. Βελτίωσις λοιπὸν τοῦ εἶδους τῶν σύκων, ἀναλόγως τῶν μεγίστων εὐκολιῶν τοῦ ἡμετέρου κλίματος, καὶ ἐκπολίτισις τῆς διὰ τὸ ἐμπόριον προπαρασκευῆς αὐτῶν, ἰδοὺ δύο συνθηκαὶ διὰ τὴν περαιτέρω εὐρωστοτέραν τῆς ἡμετέρας συκοπαραγωγῆς ἀνάπτυξιν.

ΜΕΤΑΞΥ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ

Πρέπει ἄρα γε ἡ πρακτικὴ νὰ συμμορφῶται πρὸς τὰ δόγματα τῆς θεωρίας, ἢ εἶναι ἀναπόφευκτον καὶ ἡ θεωρία νὰ ἐμπνέηται ἐκ τῶν κανόνων τῆς πρακτικῆς; Μεταξὺ τῶν μεγάλων θεμάτων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, ἐπὶ τῶν ὁποίων δίστανται ἀπ' ἀλλήλων οἱ πρακτικῶς τὰ πράγματα διαχειριζόμενοι καὶ οἱ θεωρητικῶς αὐτὰ ἐπισκοποῦντες, ἡ διεθνὴς ἐμπορικὴ πολιτικὴ κατέχει κυριωτάτην θέσιν. Ἐνῶ δὲ ἡ θεωρητικὴ ἐλευθερία ποιεῖ καθ' ἑκάστην νέας προόδους εἰς τὸ εὐρὸν στάδιον τῆς πολιτικῆς ταύτης, ἡ καθολικὴ τῆς ἐπιστήμης ἀνάπτυξις ἐπιβάλλει τὴν ἐπίσκεψιν εἰς ἀμφότερα τὰ ἀντίπαλα στρατόπεδα.

Τοιοῦτοτρόπως ἐλπίζω, ὅτι ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις εὐχαρίστως θέλει φιλοξενήσει τὰς ἐπομένας μέσας, τρόπον τινά, ἰδέας, τὰς ὁποίας δανείζομαι ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ πρωτοτύπου διανοίας τοῦ List.

— Λαοὶ πτωχοὶ, ἀσθενεῖς καὶ βάρβαροὶ ὀφείλουσι κατὰ πρῶτιστον λόγον εἰς τὴν φρόνησιν τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτῶν συστήματος τὸν ὁποῖον κατόπιν ἀπέκτησαν πλοῦτον καὶ ἰσχύν. Ἀφ' ἑτέρου ἄλλοι ὑπέρλαμπροι λαοὶ ἐπεσκιάσθησαν διὰ τὴν ἑλλειψιν ὀρθοῦ ἐμπορίας συστήματος. Ὑπῆρξαν μάλιστα ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἀπώλεσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν πολιτικὴν των ὑπαρξιν, διότι πρὸ πάντων τὸ ἐμπορικὸν αὐτῶν σύστημα δὲν ἐβोधήθησε τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἐθνικότητος αὐτῶν.

Τὸ διεθνὲς ἐμπόριον περιβάλλεται καθ' ἑκάστην διαφέρειν ἐπικρατέστερον. Διότι ὅσω ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ μεγαλοφυΐα τῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῶν βιομηχανικῶν τελειοποιήσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ πρόοδος βαδίζουσι ταχέως, ὅσω μεγαθύνεται μὲν ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν στασίμων καὶ τῶν προοδευτικῶν ἐπικρατειῶν, ἐπιτείνεται δὲ ὁ κίνδυνος τῆς ὀπισθοδρομήσεως. Ἐὰν πρότερον ἦσαν ἀναγκαῖοι ὀλόκληροὶ αἰῶνες διὰ τὸ μονοπῶλιον τῆς κυριωτάτης ἄλλοτε περὶ τὰ ἔρια βιομηχανίας, ἤρκεσαν κατόπιν δεκάδες τινὲς ἐτῶν διὰ τὴν πολλῶ σπουδαιότεραν περὶ τὸν βάμβακα βιομηχανίαν, ὀλίγα δὲ μάλιστα ἔτη διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἵνα ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὴν ἅπασαν τὴν λινοβιομηχανίαν τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης.

Ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἐποχῇ εἶδεν ὁ κόσμος ἄλλην ἐπικρατεῖαν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν, διαθέτουσαν ὅσον ἄπειρα μέσα ὅσα ἡ σήμερον βασιλεύουσα Ἀγγλικὴ, ἀκολουθοῦσαν σύστημα ὅσον συνεπὲς καὶ μετερχομένην τοσαύτην δραστηριότητα εἰς συγκέντρωσιν παρ' ἑαυτῇ τῆς χειροτεχνικῆς βιομηχανίας, τοῦ μεγάλου ἐμπορίου, τῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσῶν, καὶ εἰς ὑποταγὴν ὅλων τῶν λαῶν, ὡς ἄλλων Ἰνδῶν, ὑπὸ τὸν βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικὸν αὐτῆς ζυγόν.

Ἀπέναντι τῆς βιομηχανικῆς ταύτης καὶ ἐμπορικῆς ἐπιδρομῆς οἱ πρακτικοὶ τῶν ἄλλων ἔθνων ἄνδρες ἐμόρφωσαν ἰδιαιτέρον σύστημα ὑπερασπίσεως, δανεισθέντες πολλὰ ἐκ τῶν περὶ προστασίας τῆς ἐγγχωρίου ἐργασίας ἰσχυσάντων κατὰ τοὺς προτέρους αἰῶνας δογμάτων. Ἀνταγωνι-

σμός λοιπόν μεταξύ θεωρίας και πρακτικής, κατά τὸν ὁποῖον παρίσταται ἡ ἐξῆς ἀπορία:

Εἶναι λογικὸν νὰ υποθέσῃ τις, ὅτι ἡ μὲν θεωρία, διὰ τῆς ἀπεριορίστου δυνάμεως τῆς διανοίας της, ἀπανταχοῦ ἀκριβῶς ἀνεγνώρισε τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἡ δὲ πρακτικὴ, ἐν τῇ ἐπίσης ἀπεριορίστῳ διανοητικῇ αὐτῆς ἀσθενείᾳ, μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἐννοήσῃ τὰς ὑπὸ τῆς πρώτης ἀνακαλυφθείσας καὶ διακηρυχθείσας ἀληθείας, ἐξακολουθεῖ ἐπὶ γενεᾶς ὀλοκλήρους νὰ ἐκλαμβάνῃ προφανεῖς πλάνας ἀντὶ ἀληθειῶν; Μήπως οἱ πρακτικοί, μεθ' ὅλην τὴν ἐν γένει προσήλωσιν αὐτῶν πρὸς τὸ ὑπάρχον, ἀνθίστανται τόσον σταθερῶς κατὰ τῆς θεωρίας, διότι αὕτη προσκρούει εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων.

Τὸ ἀκριβές εἶναι ὅτι ἡ ἀντίδρασις μεταξύ θεωρίας καὶ πρακτικῆς, ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον σφάλμα τῶν θεωρητικῶν ἀνδρῶν, ἐφ' ὅσον καὶ τῶν πρακτικῶν. Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία πρέπει ἐπὶ τῆς διεθνοῦς ἐμπορίας νὰ ἀντλή τὰ μαθήματά της ἐν τῇ πείρᾳ, νὰ συνδυάζῃ τὰ ὁποῖα συνιστᾷ μέσα πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ παρόντος, πρὸς τὴν εἰδικὴν κατάστασιν ἐκάστου λαοῦ, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παραγνωρίζῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὀλοκλήρου.

ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς ἐν γένει ἀνθρωπότητος, ἡ φιλοσοφία ἐπιζητεῖ τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσέγγισιν τῶν ἐθνῶν πρὸς ἀλληλα, τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀποσχοράκισιν τοῦ πολέμου, τὴν ἐμπέδωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ νῦν δικαίου τῶν ἐθνῶν εἰς τὸ ὁμοσπονδικὸν μεταξύ αὐτῶν δίκαιον, τὴν ἐλευθερίαν τῶν μεταξύ τῶν λαῶν σχέσεων, τόσον ἐν τῇ ἠθικῇ ὅσον καὶ ἐν τῇ ὕλικῇ τάξει, τέλος τὴν ἐνωσιν ὅλων τῶν λαῶν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ δικαίου, ἢ τοὶ τὸν παγκόσμιον συνεταιρισμόν.

ὑπὸ τὴν ἐποψιν τοῦ συμφέροντος ἰδιαίτερώς τούτου ἡ ἐκεῖνου τοῦ λαοῦ, ἡ πολιτικὴ ἐπιζητεῖ, ἀπ' ἐναντίας, ἐγγυήσεις τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ διαρκείας του, μέτρα ἐπιτήδεια, εἰς ἐπίσπευσιν τῆς προόδου αὐτῶν ἐν τῷ πολιτικῷ, τῇ εὐπορίᾳ καὶ τῇ ἰσχύϊ, τελειοποιήσιν τῆς κοινωνικῆς του καταστάσεως διὰ τὸ τέλος τῆς καταρτίσεως αὐτοῦ εἰς σῶμα τελέως καὶ ἁρμονικῶς ἀνεπτυγμένον καθ' ὅλα του τὰ μέρη, πλήρες καθ' ἑαυτὸ καὶ πολιτικῶς ἀνεξάρτητον.

Ἡ ἱστορία, ἀφ' ἑτέρου, ὑποστηρίζει ἀνεκδοιάστως τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μέλλοντος, διδάσκουσα πῶς, καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς, ἡ ὕλικὴ καὶ διανοητικὴ πρόοδος διετέλεσε συνδεδεμένη μετὰ τῆς ἐκτάσεως τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων. Πλὴν συγχρόνως ἡ ἱστορία δικαιολογεῖ καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐθνικότητος, διδάσκουσα πῶς ἀπωλέσθησαν ὅσα ἔθνη δὲν ἠγρύπνησαν ἱκανῶς ἐπὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἰσχύος αὐτῶν, πῶς τὸ ἐντελῶς ἐλεύθερον ἐμπόριον μετὰ χωρῶν, μᾶλλον προκεχωρημένων, πῆρξεν ὠφέλιμον μὲν εἰς λαοὺς τρόπον τινὰ ἀρχαίους, ἅμα ὅμως οὗτοι ἐποίησαντο βήματά τινα πρὸς τὰ ἐμπρός, τότε δὲν ἠδυνήθησαν εἰμὴ διὰ περιορισμῶν τινῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐμπορίῳ αὐτῶν νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω καὶ νὰ συναντήσωσιν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι προεπορεύθησαν. Ἐπίσης διδάσκει ἡ ἱστορία τὸ μέσον τοῦ συμβιβασμοῦ τῶν ἀμοιβαίων ἀπαιτήσεων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς.

Ἄλλ' ἡ πρακτικὴ καὶ ἡ θεωρία συνηγοροῦσιν ἀποκλειστικῶς ἡ μὲν ὑπὲρ τῶν ἰδιαίτερων ἀπαιτήσεων τῆς ἐθνικότητος ἡ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀπολύτων ἀξιώσεων τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ.

Ἡ πρακτικὴ ὑποπίπτει εἰς βαρὺ ἀμάρτημα, ὑποστηρίζουσα ἀπολύτως καὶ γενικῶς τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν ἐμπορικῶν περιορισμῶν, διότι ὑπῆρξαν οὗτοι ὠφέλιμοι καὶ ἀναγκαῖοι παρά τισι τῶν ἐθνῶν καὶ κατ' ἰδιαιτέρας περιόδους τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Δὲν βλέπει ἡ πρακτικὴ ὅτι οἱ περιορισμοὶ οὗτοι ἦσαν ἀπλῶς μέσα καὶ ὅτι μόνη ἡ ἐλευθερία εἶναι ὁ σκοπός. Ἐχουσα ἡ πρακτικὴ ἐνώπιόν της τὸ ἔθνος καὶ οὐχὶ τὴν ἀνθρωπότητα, τὸ παρὸν καὶ οὐδεποτε τὸ μέλλον, εἶναι ἀποκλειστικῶς πολιτικὴ καὶ ἐθνικὴ, στερεῖται τῆς ἀνωτέρας φιλοσοφικῆς ἐπόψεως καὶ ἀγνοεῖ τὴν κοσμοπολιτικὴν τάσιν.

Ἄφ' ἑτέρου ἡ θεωρία, ὁποῖαν τὴν ὠνειρεύθη ὁ Quesnay καὶ τὴν διεμόρφωσεν ὁ Adam Smith, ἐμπνέεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν κοσμοπολιτικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ μέλλοντος καὶ μάλιστα τοῦ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένου. Ὁ παγκόσμιος συνεταιρισμὸς καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν, ἰδέαι ἴσως μετὰ αἰῶνας πραγματοποιήσιμοι, θεωροῦνται ὑπ' αὐτῆς ὡς ἀπὸ τοῦδε κατορθωταί. Παραγνωρίζουσα τὰς ἀνάγκας τοῦ παρόντος καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐθνικότητος, ἀγνοεῖ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἔθνους καὶ ἐπομένως τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἔθνους

ὕπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐν τῷ ἀποκλειστικῷ κοσμοπολιτισμῷ αὐτῆς, ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν πάντοτε τὴν ἀνθρωπότητα, τὸ εὖ εἶναι τοῦ γένους ὀλοκλήρου, οὐδέποτε τὸ ἔθνος καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τούτου, ἀποστρέφεται τὴν πολιτικὴν καὶ καταδικάζει τὴν πείραν καὶ τὴν πρακτικὴν ὡς θέματα τετριμένα. Μὴ ὑπολογίζουσα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα πέραν τῶν ἰδιαιτέρων τάσεων τῆς, ἀγνοεῖ ἢ θεωρεῖ ἢ παραμορφώνει τὰ πολεμοῦντα τὸ σύστημά τῆς μαθήματα τῆς ἱστορίας, εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀρνηθῇ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐμπορικῆς ἐν γένει πολιτικῆς καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ, παρὰ πᾶσαν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπέκτησε τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ταύτης καὶ οὐχὶ δι' αὐτῆς.

Ἄλλ' ἐν τῇ ζωῇ τῶν λαῶν καθὼς καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἀτόμων ὑπάρχουσι δύο ἰσχυρόταται δυνάμεις πρὸς περαιτέρω ἐπέκτασιν τῶν ὀρίων τῆς καθολικῆς προόδου. Αἱ δυνάμεις αὗται εἶναι ἡ πείρα καὶ ἡ ἀνάγκη. Ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν, ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἢ συνενόησις τῆς πρακτικῆς καὶ τῆς θεωρίας δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐτοπία. Καὶ ὅ,τι σήμερον θεωρεῖται ὑπὸ τῆς μὲν ὡς ἀκατόρθωτον ἢ ὑπὸ τῆς δὲ ὡς γελοῖον, ἀρκεῖ νὰ ἀφαιρεθῇ τι ἐντεῦθεν ἢ ἐκεῖθεν, ἢ ἐκατέρωθεν νὰ προστεθῇ τέως ἀγνώστον, ὅπως καταρτισθῇ σύνολον ἐφαρμογῆς ἱκανοποιῶν τὰς ἀπαιτήσεις καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ὕλης, αἰτινες, καθ' ὅσον ἀναπτύσσεται τὸ φῶς, κατὰ τοσοῦτον ἐξηγοῦνται σαφέστερον καὶ ἐπιβάλλονται ἀπὸ κοινοῦ ἀποτελεσματικώτερον ἐν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων.

Αρ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Τὸ ἔτος 1875 φεύγει ὁρομαῖον πρὸς τὸ εὐρὺ παρελθόν. Οὐδεὶς δύναται νὰ σταματήσῃ τὸ ἄρμα τοῦ χρόνου. Μακάριοι ὅσοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου δὲν καταπατηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ.

— Ἴδου εὐχὴ διὰ πᾶσαν ὑπαρξίν, ἄτομον λέγεται αὕτη, οἰκογένεια, πόλις ἢ ἔθνος. Καὶ ἡ Ἑλλάς πόσα προσδοκᾷ ἐκ τῶν τυχῶν τοῦ 1876! Ἐὰν προηγήται ἡ ἐμπέδωσις τῆς συνταγματικῆς καὶ οἰκονομικῆς μηχανῆς τῆς, οὔτε βῆμα καθυστερεῖ τὸ ἔθνικόν μαγαλεῖόν τῆς.

Ἐν Ἀθήναις, 4 Ἰανουαρίου 1876.